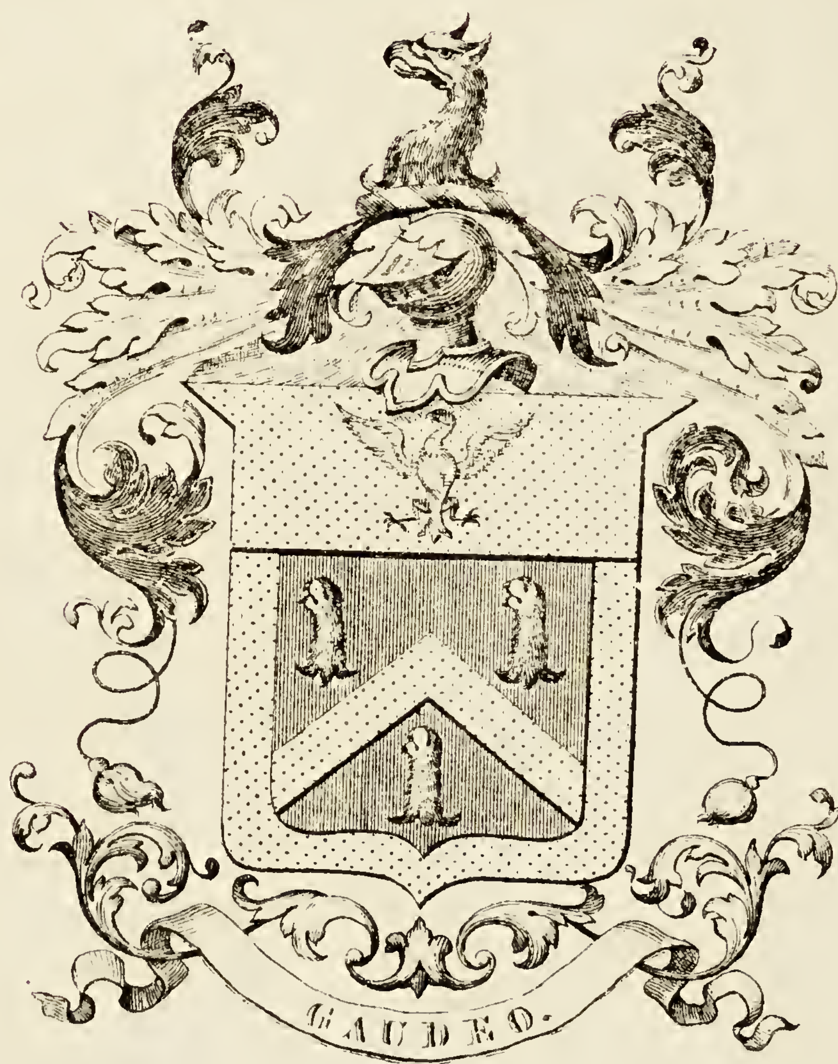
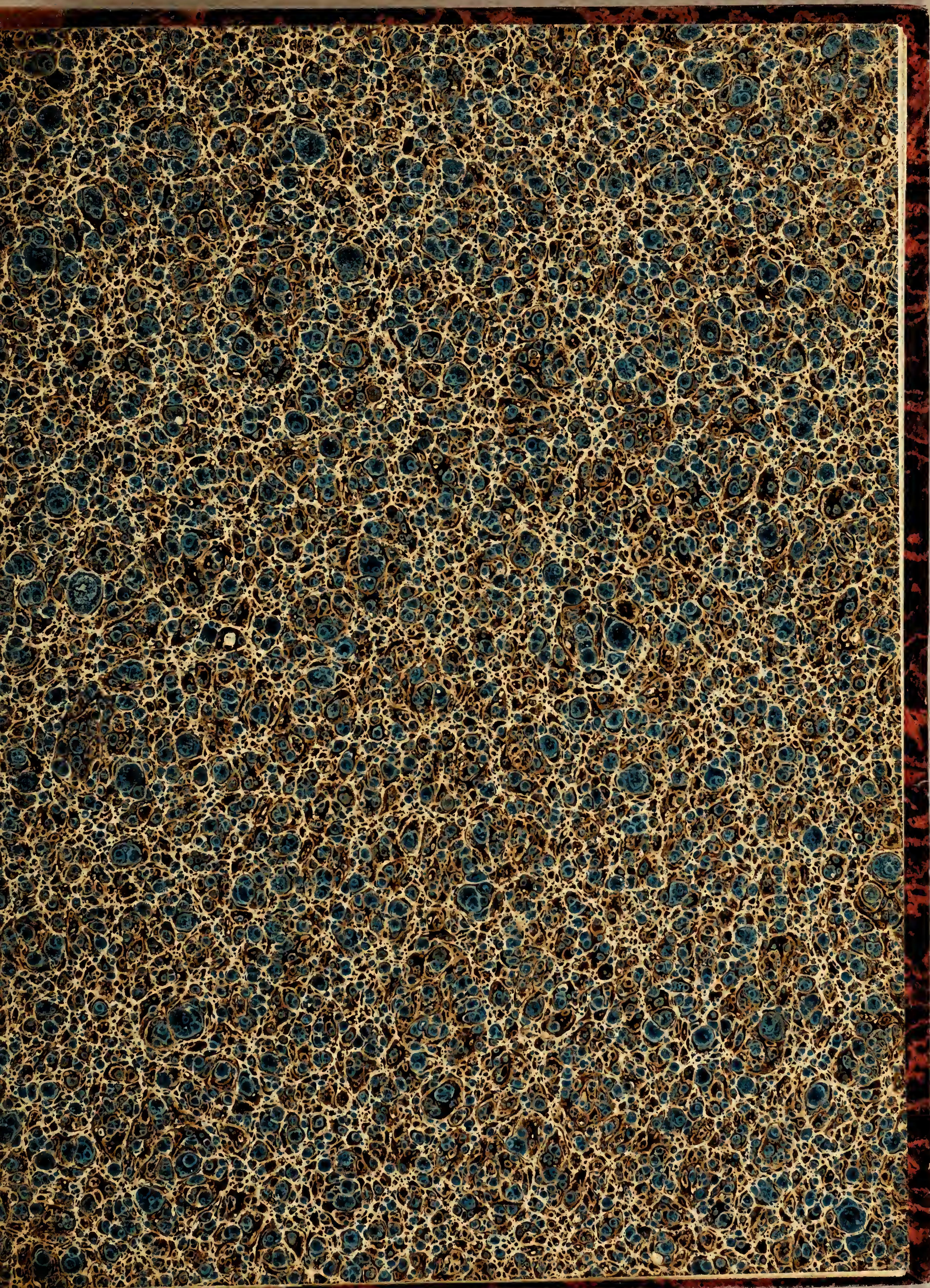

HT

GAUDEO.

28'8

Sabin #2712
asher #141

OLINDA,

Ghelegen int Landt van Brasil,

inde Capitania van *Phernambuco*, met Mannelijcke dapperheyt ende groote couragie inghenomen, ende geluckelijck verovert op den 16. Februarij A°. 1630. Onder het beleydt vanden seer Manhaften ende cloeckmoedigen Zee-helt, den Heere *Henrick Lonck*, Generael weghen de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, over een machtige Vloote Schepen, door den VVel-Edelen, seer gestrengen ende grootmoedigē Heere *Diederich van Weerdenburg*, Heere van *Lent*, Velt-Overste ende Colonel over dry Regimenten Infanterie.

Cort ende claer beschreven / Door
JOANNEM BAERS,

Dienaer des Godlijcken VVoorts inde Heerlijckheyt van Vreeswijck, gheseyt de Vaert, als een sichtbaer ghetuyge, int vijftichste jaer syns Ouderdoms.

Prov. 21. 31.

De Peerden worden wel ten strijdt-daghe bereyt/doch de overwinninghe comt van den Heere.

Ghedruckt tot AMSTERDAM,

Voor HENDRICK LAURENTSZ. Boeck-vercooper op't Water, int Schrijf-Boeck, Anno 1630.

AEN DE

Ed. Mog. Heeren Staeten der respective Provincien, uyt de welcke de Geoctroyeerde VVest-Indische Compagnie is opgericht, als daer is, het Vorstendom van Gelre ende het Graefschap Zutphen, Hollant eñ VVest-Vrieslant, Zeelandt, het Sticht van Vtrecht, Over-Yssel, Groeningen ende de Ommelanden.

ALS MEDE,

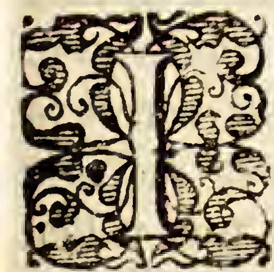
Aende Welgeboren, veel eer ende deuchdenrijcke, seer ghestrenghe ende Godzalighe Vrouwe, Mevrouwe Margaretha Maria, *Gebooren Gravinne vanden Broucke &c. Douagire de Brederoode, Hooft-perticipante van de Geoctroyeerde VVest-Indische Compagnie.*

Mitsgaders oock/

Aende E. Heeren Hooft-Perticipanren der selver Compagnie, residerende binnen Amstelredam, in 'sGravenhaeghe ende te Middelborch. Off de respective Cameren van dien.

Ghenade ende vrede/zeghen ende zalighept / sp u lieden al te samen van God onsen L. Hemelschē Vader door Jesum Christum spnen L. Soone / Amen,

Ed. Mog: Heeren ende VVelgbebooren Vrouwe &c.

CK offerere u Ed. mits desen seer gedienstelijck de veroveringhe van OLINDA, wesende de grootste ende machtichste plaetse vant Landt van BRASIL, daer van dat ick ben een sichtbaer getuyge, verhoopende dat u Ed. dese tijdinge lief, weert ende aengenaem sal zijn. Ick hebbe voorleden Iaer uyt-ghegeven het *Plicht-Ancker* der Zee-varende lieden, ende dat

Brasil.

Hoe het by gecomen zy dat ic tot deß voyagie ben versocht.

(.·.) selvige

Quo fata trahunt, Mē moet wesen daer God een roept.

selvige onder andere mede aen sommige van u Ed. gedediceert, daer uyt dat het ghesproten is, dat ick vande vergaderinge vande Negenthiene te Middelburch gehouden in Iulio. A°. 1629. als ick haer het selvighe boecxken aldaer offereerde, versocht ben gheweest, om haer als Predicant ten dienste van den wel-Edelen Heere den Oversten *VVeerdenburgh*, voor den tijt van hare expeditie, diese doemaels voor handen hadden, te dienen: gelijck ick dan tot dien eynde op haerlieder versoeck, voor den tijt van een Iaer vande Ed: Mog: Heeren Staten 's Landts van

Vtrecht. De Ed. Heeren Staeten ende de Classis van Vtrecht, als oock mijn Kercke geven my verlof daer toe.

Utrecht ende de Classe van dien, als oock mijn Kercke, ben gelicentieert, soo dat ick oversulcx doemaels gheenen tijt hebbe ghehadt om het selvighe Boecxken volcomentlijck te distribueren, ende u Ed. ende andere te offereren. Daerom soo come

Oorsaken der Dedicatie aende voorgemelde persoonen.

ick mits desen wederom tot u Ed. als tot dewelcke dat het behoort, ende als wesende Lief-hebbers des Vaderlants, ende die gheene uyt welckers Provincien, ende door welckers aenraden dat de Compagnie is opghericht, ende die door uwe macht ende middelen de Compagnie principalijck helpt stijven ende stercken, ende offerere u Ed. seer ghedienstelijck de Verove-

De veroveringhe van Olinda beschreven ter begeertē ende met advijs van sommighe.

Het empeschement dat my daer in gheschiet is.

ringhe van *Olinda*, ghelegen inde *Capitania* van *Phernambuco*, die ick ter begeerten ende met advys van sommige goede Heeren ende vrienden, ter eeren Godts ende der gheener diese ingenomen hebben, cort ende claer hebbe beschreven, niet teghenstaende datter zijn gheweest, die welcke (ofte door eenige passie ghedreven zijnde, ofte uyt jalousie, vreesende dat hem min ende anderen meer eere daer in soude moghen ghegheven werden, want *Figulus figulo invidet*, den eenen benijt den anderen, de groote principalick ende die meest van eene staet zyn, strijden ghemeenlick t'saemen om de eere; Ende die wat loflicx doet wort het misgunt, volghens 'tgheen datmen seyt,

Cum nequit arte Zatan marte nocere studet.

Redenen die my te contrarien hebben gedrongijen.

virtutis comes invidia, dat is: afgunsticheyt vergheselschapt altijdt de deucht) my sulcx met cracht ende ghewelt hebben willen verhinderen ende beletten: Maer ick my meer verplicht ende verbonden houdende, om soo een uytnemende victorie ende heerlicke daet, ter eeren onses grooten Godts, met vollen monde uyt te roepen ende te vercondighen, als te verzwijghen ende om der menschen wille onder een coorn-mate te verbergen: Volghens 'tgheen dat den Enghel Raphael tot Tobiam

seyde,

ſeyde. Der Coninghen ende Vorſten raedt ende heymelick-heyt ſalmen verzwijghen, doch Godts wercken ſalmen heerlicken pryſen ende openbaeren. Soo heb ick die ſelvighe (naer mijne gheringheyt ende na de mate mijnder gaeven) willen beſchryven ende u Ed. ende alle de werelt bekent maecken, niet twijfelende oft het ſal u Ed. zyn een blyde ende aenghenaeme tijdinghe, ghelijck alſt inder daet is ende behoort te weſen, voor alle Lief-hebbers des Vaderlants, die welcke de eere Godts, de welvaert des Vaderlants, de voort-plantinghe van Godes heylighe woort ende veeler menſchen zielen zaligheyt lief hebben. Op dat u Ed. (die daer aen gheleghen is) wetende hoe ende in wat manieren, dat de voorghemelde plaetſe verovert, ende wat het voor een plaetſe is, oock wat profijt datter van te verwachten is, oorſaecke moocht hebben God Almachtich van herten over ſyn ghenade ende de groote victorie u Ed. ende ons allen vergunt ende beweſen, te loven, te prijſen ende te dancken. Die daer over ghelooft, ghepreſen ende ghedanckt moet weſen, met alle tonghen, beyde van Enghelen ende van menſchen, van nu aen tot inder eeuwicheyt Amen.

Tob. 12. 7.

Wy zijn alle met den anderen gehoudē God Almachtich over deſe victorie te dancken.

God almachtich die ſegene u Ed. alteſamen met alle geeſtelicke ende tijtlicke ſegeninghen/ beyde naer ziele ende naer lichaem/ u Ed: gevende 'tgeene u Ed: hier tijtlijck ende hier naemaels eeuwelijck mach verheughen ende verblijden/ Amen.

Geſchrevē inde Hiſpaenſche Zee/ ontrent de Vlaemſche Eylanden/ den 24. July. Anno 1630.

Uwer Ed. ende haerder Genaden ootmoedighe ende ſeer dienſt-willighe Dienaer,

JOANNES BAERS.

OLINDA,

Gheleghen int Lant van Brasil,

inde Capitania van *Phernambuco*, met mannelijcke dapperheyt ende groote couragie inghenomen, ende gheluckelijck verovert op den 16. Februarij 1630. Onder het beleydt vanden seer Manhaften ende cloeckmoedighen Zee-helt den Heere *Henrick Lonck*, Generael weghen de Geoctroyeerde VVest-Indische Compagnie, over een Machtighe Vloote Schepen, door den VVel-Edelen, seer ghestrenghen ende Grootmoedigen Heere *Diederich van Weerdenburch* Heere van *Lent*, Velt-Overste ende Colonel over dry Regimenten Infanterie.

IN den jare onses Heeren alsmen schreef duysent/ ses hondert/ neghen ende twintich/ int welcke jaer dat die victorieuse Vorst FREDERICK HENRICK, Prince van Oragnien heeft gewonnē die stercke ende noyt gewonnen Stadt van 's Hertogen-Bosch, (welcke royale daet/ noyt by ons moet comen in vergetenisse/ maer blyven in eeuwige gedachtenisse) Heeft de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie/ geequipeert ende toegerust/ soo een groote ende machtige Vlote Schepen/ dat diergelijcke noyt voor desen uyt Hollant is uytghevaren: wesende daer over Generael de E. Heere ende seer manhafte Zee-helt Henrick Lonck, diewelcke den 27. Junij uyt Goeree voor henen 'tzeyl gegaen is met acht Schepen/ volgende hem soo uyt het Texel ende van elders noch eenige Schepen/ soo dat hy is geweest seventhien Schepen sterck/ met last om by de

Fredrick Henric, Prince van Oragnien/ verobert 's Hertogenbos.

De West-Indische Compagnie rust toe een machtige Vloote Schepen.

Henrick Lonc Gener.

Cruyst by de Canarische Eylanden.

de Canarische Eylanden/wat te cruycen/ ende eenighe avantagie te soecken/ ende daer na de reste vande Vlote aende Soute Eylanden inde Baya van't Eylandt St. Vincent te verwachten.

Het is ghebeurt dat hy cruyssende by de Eylanden van Canarien/ ende synde maer acht Schepen by malcanderen/onversiens smorghens met den dach heeft gerescontreert den Generael vanden Coninc van Spaengien Don Frederico de Arragon, met een machtige vloote van 44. Schepen / daer van hy hem niet alleene sonder schade wonderlijc heeft geeschapeert / maer heeft noch boven dat een prijs / wesende een Fergat/ met Wijnen eñ andere goederen ende waren gheladen / midden uyt zijn vloote becomen / ende die selvige syne vloote dapper beschooten ende beschadicht / sonder dat hy veel teghenweer of schade aen ons heeft ghedaen.

Ontmoet Don Frederico met de Vlote van Hispanien.
Becomt een Prijs.

De Ed. Heere Weerdenburg Overste ende Colonel over dry Regimenten Infanterie wegen de West-Indische Compagnie.

De wel Edele Heere. D. van Weerdenburgh die vande Geoctroyeerde West-Indische Compagnie aengenomen was als Overste ende Colonel over dry regimenten Infanterie/ende den Heer Generael met syn volck volghen ende vinden soude aen St. Vincent / is veel later uyt ghevaren als gheschict ende ghemeent was/dewijle hy vermits de overcomste vanden Vyandt op de Veluwe ende het innemen van Amers-foort, tot's Lants defentie / door last van syne Vorstel:Gen:den Prince van Orangie (alsoo de West-Indische Compangie al haer volck ten dienste van het Lant voor een tijt heeft gheimployeert) oock voor een tijdt binnen Utrecht heeft moeten commanderen / soo dat wy eerst uyt het Texel ghevaren syn den 20. October met een Vlote van 15. Schepen / ende zijn ghecomen inde Baya van St. Vincent den 29. November/alwaer wy ghevonden hebben (twelc ons verblijt heeft) den E. Heere Generael Lonck met de gantsche vlote/die daer al gelegen ende naer ons gewacht hadde/den tijt van sesthien weken eñ meer/ eñ hebben daer noch boven dat/eenen sekeren tijt / naer de reste van onse Schepen die met ons uyt gevaren warẽ/ die nu

De Vyant comt op de Veluwe ende neemt Amersfoort in.

Weerdenburgh Commandeert binnen Utrecht.
Wt het Texel gevarẽ.

Comen aen de Soute Eylanden ende vinden aldaer den Generael Lonck.

die nu ende dan (ſynde int eerſte uyt comen inde Noort-Zee door ſtorm eñ onweder van malcanderen verſtekẽ/ alſo dat ſommige hier ende daer ingelopen ſyn geweeſt) by een ende twee aenquamen / moeten wachten.

Ten leſten by ordre vande E. Heere Generael ende den ſecreten Raet op den 19. December eenen algemeenen Bid-dach door de gantſche vlote gehouden ſynde/ſo ſyn wy op den 26. December weſende den tweede Kerſdach ſmorgens van St. Vincent uytgevaren/met 53. ree ſeylen eñ dertich Saloupen/die welcke tſamen op hebben ghehadt ſoo Matrooſen als ſoldaten ſeven duyſent twee hondert ende tachtentich mannen / miſſende noch eenige Schepen ende eenich volck/die wy niet wiſten of noch by achter waren / oft het Lant miſgheſeylt mochten zijn/ſettende den coers alſo/ dat de ſchippers ſeyden dat gaet recht naer Phernambuco toe/ Gedreven hebbende eenige wekẽ onder de Linie Æquinoxiael (alwaermen meeſten deel ſtilte/ oock ſeer variable winden ende travaden heeft/alwaer oock mijn ſone * Petrus Baers, die ick tot mijnder hulpe/dienſt/ende trooſt/mede genomen hadde/op den 3. January overleden is/ weſende aldaer ſeer ongheſont/(vermidts dompige ende ſwaere locht)ſo hebben wy('tgene datmẽ ons met groot onverſtant/ſonder eenige reden / heeft geſocht te verhinderẽ ende te beletten)op ons ſchip ter begeerte vanden Ed: Heere Colonel (die hem heeft willen van alles deſargeeren ende Chriſtelijck tot den ſtrijdt prepareeren / het H. Avontmael der Heeren gehouden op den derthienden January Anno 1630. dat ghedaen zijnde / ſoo hebben wy (dagelicx verhandelende in onſe Predicatien tot dien eynde bequame materien) ons Gode door den gebede bevolen ende gebeden/dat hy onſe reyſe wilde beſpoedigen/ende tot dien eynde ons eenen goedẽ voorſpoedigẽ wint verleenen/ om tijdtlijck te comen / ter Haven ende plaetſen daer wy beſcheyden waren/ende daer ghecomen zijnde/ het deſſeyn ende goede voornemen vande Compagnie tot zijnder eeren/ende tot onſer vreucht wel doen gelucken:

Biddach ghehouden.

De Vloote vertreckt van S. Vincent/ ſterc 53. zeylen.

* Mijn Soon Petrus Baers overleden.
Fato prudentia minor,
Teghen de doot en is geẽ ſchilt/daerom leeſt ſoo ghy ſterven wilt.
Diem, & locum natalem ſcimus, fatalé neſcimus, Dat is:
Wy wetẽ dach en ſtont van't comen in dit dal/ maer niemandt weet wanneer / en waer hy ſcheyden ſal.
Neſcie mens hominum fati ſortiſque futura.
Wie heefter vaſt beſcheet hoe lange ſynen val/int ſtrobbelige velt des werelts rollen ſal.

Het Avont-mael des Heeren ghehouden.
Sacra bonus tractet verbi myſteria paſtor,
Bella gerant reges quos decet iſte labor.

Publius Mimus.

ken: want ghelijck als *Publius Mimus* seer wel heeft ghesept. *Diu apparandum est bellum, vt vincas celerius*: dat is te segghen/ om den strijt te lichter ende te beter te winnen moetmen lange voor henen gereetschap maecken. Soo heeft de Heere Overste ooc gedaen/ want hy heeft hem van langer hant staetelick daer toe gepzepareert/ ende alles wijselick ende wel overlept. Ondertusschen de tijt ende de plaetse naerderende/ als ic de Ed. Heere Oversten op een tijt eens vraechde/ hoe dat hy soude marcheren/ of hy hem niet eenichsins wilde wapenen/ ende ten minsten een achter ende voor-stuck aen doen? Soo antwoorde hy my daer op/ het soude te zwaer zijn om te marcheren/ hy was ghewapent met God ende met een goede Conscientie / Even ghelijck als eertijts ghedaen heeft de Keyser *Fredericus Barbarossa*, als hy ten strijde soude gaen/ om tegen syne vyanden te vechten/ soo heeft hy altijt eerst raet ghesocht by vrome ende Godzalighe mannen/ ende heeft eerst syn ziele ghewapent met geestelicke Wapenen / eer hy syn lichaem met uytterlijcke Wapenen versorghde / ende seyde daer beneffens int Francoys / (ghelijck hy dan overvloedich is van fraye spreucken ende sententien/ ende ervaren in verscheyden talen / als gheweest zijnde Overste Luytenant vande Graeve van Mansvelt / ende hebbende met hem doorreyst veele verscheyden Landen ende Coninckrijcken/ als Pruyssen/ Polen/ Valachia / Croatia / Slavonia/ Morabia/ Slesia/ Bodinga ende andere meer/ ende gheweest zijnde in Transilvania by Bethlem Gabor, ende daer naer langhe in Italien / hebbende aldaer noch in dienst vande *Serenissima* Republicque van Venetia een Compagnie van twee hondert coppen / dese spreucke:

Consilio & armis door raet ende daet.

God is het beste wapen ende gheweer.

De Keyser Fredericus Barbarossa.

Aug: Ille vere fortis est, qui in Domino fortis est.

Hic murus aheneus esto, nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Weerdenburgh Overste Luytenant vanden Grave van Mansvelt

Ie suis assez armé,
Si ie marche animé.

Dat is te seggen/

Ick ben ghewapent wel, en sal ghenoech bestaen:
Wanneer ick met een goet ghemoet, ten strijd mach gaen.

Ick

Jck heb hem oock ghebeden dat hy wat wilde voor hem sien/ende syn persoon niet te licht hasarderen/ alsso daer te veel aen hem gheleghen was/ dat hy hem wilde houden by de Battalie/ ghelijck als Velt-Overste plegen te doen : daer op dat hy seyde / dat soo het dan qualick ginck inde avant-garde dat die soude moghen werden gheslagen / dat hem dan evenwel het perijckel inde Batalie oft arrire-garde soude treffen/ende hy dat selvige niet soude connen ontgaen/daerom dat hy hem selven liever wilde hasardeeren inde avant-garde ende daer syn devoir doen / ende met eeren sterven / als inde Batalie oft arrire-garde met oneeren. Jck hebbe hem oock vermaent / dat hy alsdan niet most vergeten aen synen slincker arm te doen/een seecker scherp/ wesende Jncarnadijn/ gestreept met silveren Spelle-werc omset / 'twelck hem van een groote Damme ende notabile personagie uyt goede gunste ten respecte van syne wackerheyt ende dapperheyt/is vereert ende toeghesonden gheweest / hem belastende dat aen synen arm te willen doen/als hy het exploit ten principalen soude aengaen ende alsoo mannelijck voor 't Vaderlant ende de goede sake/met een goede conscientie / ende goede couragie te willen strijden ende vechten : Gelijck ick dan als hy op S. Vincent den 9. Decemb. al syn volc eens in Batalie settende int aenschouwē van den Heere Generael/ Admirael ende alle Commandeurs vande gantsche Vlote (ende dat scherp aengedaē hebbende) 's avonts over tafel de santé van die Damme (die hy wist dat my oock wel bekent was) in recompense vande gunste ende eere/ die sy hem hadde bewesen/ met hem hebbe moeten drinckē/ ende niet alleene op die tijt maer meermaels daer naer/ doch (dat niemandt hier presumeere als oft wy gulsich ende overdadich souden hebben geleeft) het is geschiet in alle soberheyt ende matigheyt: want hy hem 'tscheep seer moderaet altijt heeft gehouden in spijse ende dranc/ alleene gheen exces doende/maer oock door vasten ende bidden/hem van langer hant prepararende/om met een

Hy stelt al syn volc in Batalie.

Heeft 't Schepe sober ende matich gheleeft.

goet

Cato Cenforius dicere folebat. Gui magna cultus corporis cura, ei magna virtutis incuria. Die meest het lichaem besorgen die becommeren hen minst met de deucht.

goet gemoet/ hem tot synder tijdt ende ter goeder uren/ tot uytvoeringhe van het exploict mannelijck te begeven. Ende hy heeft dese maniere van doen ende leven niet alleene voor een tijt ghehouden ende onderhouden/ tot dat het exployt ghedaen was/ maer oock geduerighlijck daer naer / den tijdt dat hy daer aen landt binnen Olinda/ende ick met ende by hem daer ben gheweest: Want hebbende mijn camer recht onder syn camer/ soo hebbe ick gehoort ende can betuygen/dat hy alle avont ende morghen / knielende aen sijn bedde /inde presentie van alle sijn knechts/het avont ende morgen gebet seer aendachtich heeft ghebeden ende ghedaen/ende niet alleene dat/ maer oock snachts wacker wordende/is dickwils uyt syn bedde opghestaen ende heeft teghen een stoel geknielt/ende aldaer sijn gebedt/ dat ick't wacker sijnde hooren conde / uytghestort / ende voorts altemet meenich uyre in sijn bedde legghende / met suchten ende bidden tot Godt doorghebracht. Alsoo datmen segghen mach/dat hy in desen deele ghedaen heeft/ volgens de maniere van doen van den Groot-machtigen Keyser Carolus Quintus dat is de vijfde van dien name/ die getelt ende ghestelt wort onder het getal vande alder strijdtbaerste Princen die de Christenen opt gehat hebben. De welcke hem oock dagelicx seer vlijtich heeft geoeffent in den gebede tot sijnen Heere tot sijnen God/ principalijck als hy ten strijde soude gaen teghen sijne Vyanden/soo heeft hy elcke reyse / selfs een nieu gebet inghestelt ende gemaeckt/t'welc hy dan sijnen Biecht-Vader gaf te leesen/ende als hy het approbeerde ende voor goet kende / soo las ende badt de Keyser dat selvighe ten minsten alle daghen eens tot sijnen Heere sijnen Godt: Jae marcher ende/ soo reet hy dickwils ter sijden af/ als of hy hadde willen doen eenich werck der nature/op dat hy in sijne eenicheyt des te vieriger ende aendachtigher sijnen Heere sijnen Godt soude moghen bidden/soo datter een ghemeen seggen onder syn volck van hem quam/dat se seyden : De Keyser spreeckt meer met

Te Lande oock seer Godvruchtich.

Principis est virtus maxima nosse Deum. Die God ende syn H. Woort lief hebben/dat sijn de beste Edelluyden diemen ter werelt vint/na het oordeel des H. Geestes. Act. 17.11

De Keyser Carolus Quintus.

met God/als met de Menſchen. Dat ſelvige mach ick oock ſegghen vanden Heere Overſten / diewelcke hem in deſen deele wel heeft gequeten: want of hy heeft met God geſproken/ of God heeft met hem gheſproken/ dewijle hy hem oock ſeer neerſtich ende aendachtich ghedragen heeft inde Predicatie des Godlijcken Woorts/ gaende gelijck als een Prince met een groote ſuite zijnder Officieren (die hem elcke reyſe quamen gheleyden ende vergeſelſchappen/ want hy heeft het herte ende de gunſte niet alleen ſynder Officieren / maer oock aller Soldaten jae Matroſen / alſoo dat hy van haer ſeer is bemint ende wort geeert) naer de Kercke toe/ diewelcke hy niet ontſach/ ſlaepende inde Kercke / ſelfs wacker te maecken ende te vermanen neerſtich toe te hooren. Hy heeft ſich oock niet alleen 't ſcheep/ gelijck ick nu geſeyt heb/ ſeer matich ende ſober gehouden int ghenieten van ſpijſe ende dranck/ maer oock te Lande binnen Olinda/ Alſoo datter dickwils geſeyt wiert / dat haer ſyn Capiteynen beter lieten tracterē als hy/ ja ſy claechde datſe ſich ſelfs te kort deden alſſe by hem quamen eten/ ende datſe onder wege beter ſouden hebben getracteert gheweeſt/ waert dat de Heere Overſte hem ooc beter hadde laten tracteeren: Maer dewijle hy hem ſoo ſober ende matich hielt/ ſo hebbenſe oock moeten te vreden zijn/ met het gene dat haer gheſchaft wiert. Hy ſeyde dickwils onderweghen dat de grutten ende erten ſeer goede coſt was / datſe hem ſoo wel ſmaeckten als eenighe coſt ter werelt. Van weghen deſe deucht der ſoberheyt ende maticheyt/ hebben hem die oock moeten prijſen/ die anders niet veel goets van hem en ſeyden. Ghelijck het dan de waerheyt is gheweeſt / dat hy hem heeft te vreden ghehouden met alderley ſpijſe ende dranck die hem voor gheſet wierde / ſonder eenich murmureeren/ oft yet wat anders te wenſchen of te begheeren. Ghelijck als eertijts hem gheleden heeft Marcus Curtius ſynde Stadt-houder ofte Overſte Luytenandt van de Romeynen/ inden crijch teghen de Samniten / met een pot

Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium. Prov. 22. 1. Het gheruchte is coſtelicker dan grooten rijcdom: ende gonſt is beter als ſilver ende gout.

De ſoberheydt ende maticheyt vanden Overſten wat breeder geextenteert ende geappliceert.

Vivitur exiguo melius. De natuere is met weynich te vreden.

Vir bonus & honeſtus paucis indiget.

Regium eſt vbi bene feceris male audire. Het is Conincklick/ wel doen ende ghelaſtert te worden.

Marcus Curtius ſtadthouder vā de Romeynen.

Soberheyt een nodige deucht in een Prins.

met rapen: soo heeft hy hem oock gheleden. Het is een seer schoone ende niet min noodighe deucht in een Prins of Overste (dienende tot conservatie van syn staet/Lant ende volck) wanneer hy altijdt nuchteren is/ende sober/ ende matich int ghenieten/ende ghebruycken/ van spijse ende dranck.

De Romeynen ende Lacedemoniers.

Soo langhe als de Romeynen ende Lacedemoniers de armoede ende de gespaersaemheyt niet en verachteden / ende datse haer lieten vergheenoeghen met matighen nootdruft des levens/soo warense treffelijck/inde oorloghe wacker ende dapper / inden arbeyt onverdrietich/in lijden overduldich / sterck ende onverwinnelijck teghen hare vyanden: Maer soo haest als sy ende hare nacomelingen de palen der matichеyt hebben beginnen te overtreden / ende de armoede te verachten/ eñ in plaetse van dien alle overdaet in spijse ende dranc te hanteren/'twelck andere gebreken meer in haer heeft gecauseert / soo is metter tijdt haren staet t'eenemael vervallen ende dat onderste boven ghekeert. De weecke ende dertele curieusheyt der gheener die in eeten ende drincken/soo uytter maten sonderlick ende precys sijn/ is byde mensche oorsaecke van toorn ende gramschap/ die dickwils oorsaecke is van groot ongheval.

Socrates.

Men verhaelt van Socrates dat hy op eenen tijdt passerende over de Marckt van Athenen / ende siende een groote meenichte volcx/den eenen dit coopen/ den anderen dat/ God ghedanckt heeft: niet om dat hy sulcx alles 'thuys alles overvloedich hadde/maer om dat hy dat alles dat hy sach niet van doen en hadde / ende wel conde ontbeeren.

Natura paucis cõtenta. De Natuer is met weynich te vreden.

Wanneer Coninghen/ Princen/ ende veele andere sulck een vernoeghen hadden / het waer een seer goede ende prijselijcke saecke: maer sy is hedensdaechs onder de Princen ende machtighe deses werelts qualijck te vinden/die haer niet licht met een slechte ende ghemeene portie laten vergheuoeghen: maer ghelijck eertijdts

Alexander Magnus. Darius.

Alexander Magnus comende inde tente Dary dien hy overwonnen hadde / ende siende daer syn spijse ende groote preparatie die hy ghemaect hadde om te eten/seyde: hoe;

Is dit regeeren? alſoo ſoudemen heedenſdaechs ſiende de groote overdaet vande Princen ende groote/ wel mogen vragen/ oft ſo een ſaft ende lecker leven/ haer lieden wel toeſtaet ende betaemt? De Spartaners waren eertijdts ſeer matich ende ſober int ghenieten / ende ghebruycken van ſpijſe ende dranck/ alſo dat hare banquetten ende maeltijden/ ſchoolen der ſoberheyt ende maticheyt wierden ghenaemt: Alſo heeft de Heere Overſte in alle ſoberheyt ende maticheyt aen ſyn tafel gheleeft/ ſyn Officieren ende volck met een goet exempel voorgaende/ ende haer lieden aenwijſende dat de ſoberheydt ende maticheyt de moeder ſy (ghelijckſe inder daet is) vande victorie. Het advijs vanden Keyſer Mathias was Amat victoria curam, dat is Princen ende Overſte/ die victorie teghen hare vyanden willen bevechten/ ofte de vercreghen victorie behouden/ die moeten ſorghe draghen/ ende tot dien eynde haer nuchteren houden ende ſober leven: want een droncken hooft ende volle buyck en can niet ſorghen/ noch waecken/ noch bidden / maer is luy/ ſlaperich ende ſorgheloos / die dan ſoo niet en doen ſyn ghelijck gheſeydt is / maer ter contrarien / die ſyn van cleen beleyt/ ende noch van veel cleender executie.

Die van Sparta,

Geluckich is de ſtadt/ geluckich is de ſtaet/ Daer oock de Coninc ſelfs in deuchdē voren gaet.

De Keyſer Mathias,

Hy heeft oock gheenen tijdt ledich ghepaſſeert/ maer als hy geen beſoeck noch aenſprake van Officieren en hadde/ oft niets te commanderen of te beſorgen/ ſo heeft hy in ſyn camer /of wandelende/ goede meditatien ghehadt/ oft ſittende wat goets gheleſen / ghelijck hy dan noch 'tſcheep zijnde/ hem ſteets aen oock heeft geoeffent int leſen van ſeer ſtichtelijcke goede / ſoo Theologiſche als Politijcke ende Hiſtoriſche Boecken / ghelijck ick hem onder andere hebbe laeten leſen de Voorbereydinge tot den H. Avontmale des Heeren / die mijn Vader zaliger eertijts heeft uytgegeven/ dewelcke hy houdende voor een ſoet ende goet ſtichtelijc Boecxken/ neffens andere Boecken meer / met ſeer goede vrucht gheleſen heeft/ ende om ſulcx te doen ende ſyne memorie te beter te oeffenen ende te verſtercken/ ſoo heeft hy de prince-

Is noyt ledich / of leeſt oft bidt.

Die voor quaet hem mijdē wil/ mach noch ledich zijn noch ſtil; want gemeenlick ons gemoet/ doet dā quaet alſt niet en doet.

Ambroſius,

Soo dat hy / met den Out-vader Ambroſio nimmermeer min alleen is gheweeſt / dan als hy alleen ſcheen te zijn/ ende nimmermeer min ledich/ dan als hy ledich ſcheen te zijn.

Seneca, Homines nihil agendo male agere diſcunt.

Hieron. Otium eſt pulvinar Sa ana. Semper aliquid agito, ne Satan te inveniat otioſum.

paelste materien ende Notabelste dinghen daer uyt al-tijt aengheteeckent ende de selvige/soo des middaeghs als des avonts over tafel aen my ende de andere tafel gasten/ verhaelt / alsoo dat wy alle tijdt over de tafel/ door sijn toedoen / hebben ghehadt seer eerlijcke ende stichtelijcke propoosten / spruytende d'een uyt d'ander / de welcke my ende anderen ghedient hebben niet alleen tot exercitie maer oock tot recreatie.

Xenophon Bonorum hominum conversatio exercitium est virtutis.

Wy sien het lant van Brasil.

Dus hebben wy geleeft ende 'tsamen minnelick geconverseert tot dat wy op den 14. Februarij 1630. int ghesichte gheeregen hebben het lant van Brasil / op welcken dach wy ons alle met den anderen/hebben beginnen te prepareren/ om het desseyn ende goede voornemē vande Compagnie wel te verrichten/ende is tot dien eynde op dien selvigen dach / by den Heere Generael ende den secreten raet geordonneert ende des namiddaechs / door de gantsche Vloote gehouden eenen Algemeenen Bede-dach ende hebbe/wt Exo.17. vant vers.8. tot 14. toe/gedaen een Predicatie ende wy hebben den Psal.140. so voor als naer gesongen eñ die selvighe met een aendachtich ende doordringende Ghebedt tot God beslotē. Den dach aldus gepasseert ende door gebracht sijnde/so hebben wy ons tegen den avont met sesthien Schepen/waer op dat gedaen waren / dry duysent mannen soo Soldaten als Matrosen/gesepareert vande Vloote ende begeven om te seylē by Noorden Olinda naer Pauo Marello, een seker Bosch also genaemt daer eenighe huysen aende strant staen/ gelegen ontrent twee uren van Olinda om aldaer te landē ende van daer te Marcheren naer Olinda toe/ sullende den E. Heere Generael gaen met de reste vāde Vlote naer het Resijf/alsoo genaemt wesende de haven van Olinda, daer een Dorp ende twee Casteelen leggen/tusschen de welcke alle Schepen de Haven in varen moeten / legghende dit Resijf een Mijle ofte een groote ure gaene by Zuyden Olinda. Desen nacht hebbe ick met den E. Heere Oversten meest ghewaeckt inden Ghebede/ alsa hy

Den secreten raet vergadert.

Biddach ghehouden. Exodi 17.

Psalm 140.

De Colonel gaet vande Vlote af om te landen.

De Generael gaet naer het Resijf.

Resijf.

Olinda.

hy begeerde dat ick by hem soude blijven ende hem int bidden assisteren ende met mijn Gebeden hem voorgaen. Wy hebben des avonts voor den eten in sijn Cabinet 'tsamen God almachtich int Privé gebeden / nae den eten over Tafel hebbe ic wederom opentlijck inde presentie van vele Officieren die daer waren / gedaen een aendachtich Gebedt/daer naer sijn hy ende ick wederom gegaen in zijn Cabinet / ende hy heeft sijn hert ende ghemoet tegen my gedesargeert ende hem selven/ door suchten ende bidden/statelijc tot het wtvoeren van het exploot / dat voor handē was/geprepareert. Daer naer heeft hy begeert dat ick wat soude gaen slapen/ doch tijtlic wederom by hem comen/sonder te schromen hem wacker te makē;eñ hoewel ick my leyde om te slapē/so heb ic doch niet connē slapē eñ hebbe ooc gehoort dat de Heere Overste wacker was/eñ tot God badt eñ suchtede/so dat ic opstaende tot hem ben voor sijn bedde gegaen/ die dadelijc ooc opgestaen is/eñ hebbē ons also in onse eenicheyt voor God knielende wederom tot den gebede begevē eñ dat daer naer meermaels/ondertusschen heeft hy ooc gedisponeert over sijne tijtlijcke goederē die welcke hy daer by hem hadde/ende in allen gevalle/my die bevolē wel te bewarē/ende aen sijn vrienden te bestellen/betoonende oock sijne goede gunste teghen my meer als ick hadde verdient ende verwacht: Ondertusschen den dach aencomende heeft hy alle sijne Officieren opgeweckt ende by ons doen comen/ende hebben t'samen wederom opentlijck tot God gebeden/ daer naer hebben wy oock een weynich genomen om ons lichaem te versterckē / gelijck dan het hert ende ghemoet sterck ende couragieus genoech was / door Gods genade. Daer naer heeft hy alle de Soldaten/ die op't Schip waren 300. in getale by acht / of thien teffens inde Cajuyte doen roepen ende elck een dronck Spaenschen wijn geschoncken ende haer vermaent tot couragie ende cloeckmoedicheyt / seggende dat hy haer wel mocht comen te ontvallen/ maer dat hy haer niet soude

De Colonel bidt God ende disponeert hem tot het exploict.

Dabit indole dignum.
Hy sal toonē van wat aert dat hy is.

soude ontloopen. Ondertusschen den dach gecomen sijnde / so sijn wy geseylt voor by Olinda naer de plaetse toe daer wy bescheyden warẽ om te landen. Terwijl heeft de Edele Heere Overste raet ghehouden met sijn volck ende Officieren hoe best landen ende doen / ende alles wel ende rijpelijck overleyt sijnde / so hebben wy ons wederom opentlijck begheven tot den ghebede/dat ghedaen sijnde/is het volck begonnen geinberqueert te worden. Ondertusschen hebben wy gesien dat de Heere Generael met sijn gantsche Vlote heeft reghel-recht aengecomen op het Resijf/ghevende dadelijck vier daer op/ende die vant Resijf wederom op hem/ welck schieten van weder sijden gheduert heeft tot den avont toe. De Ed. Heere Colonel sullende van voort gaen/ conde niet scheyden/voor ende al-eer dat hy t'samen met my int privé in sijn Cabinet noch een cort Ghebedt hadde ghedaen ; Daer naer hebbe ick hem opentlijck op't Schip staende inde presentie van al het volck/adieu geseyt ende toeghesprooken aldus: Mijn Heer hebt God int herte/'tGebedt inde mont/ende inde name des Heeren/neemt het sweert inde hant om de vyanden mannelijck te rescontreren/te wederstaen ende te slaen. Ende de Heere de God Sebaoth / stercke uwe senuen ende benen/datse niet en beswijcken / ende leere uwe handen ende vingeren met David nu strijdẽ ende vechten. De Vorst des levens wil voor u henen gaen / met een bloot sweert / als hy voor Josuam heeft ghedaen/ doe hy de Stadt Jericho in nam/ende wil voor u strijden ende u bewaren ende de Victorie verleenen. De Heere wil u ghelepden door sijne H. Enghelen/ghelijck hy eertijts Tobiam ende andere meer heeft ghedaen/ ende den rechten wech wijsen dien ghy gaen moet/ende ghesont henen ende weder brenghen. Gaet inde name des Heeren. Als ick dit ghesept hadde / gaf hy my de hant/belovende my wat groots / ist dat hem de Heere soude gelieven te sparen ende de Victorie te verleenen. Ende soo is hy van voort ghegaen ende sijn Trompetters

Men hout Raet.

Nil nisi consilio Consule ante opus.
Beraet voor de daet.
Deliberare utilia mora tutissima est.
Priusquam incipias consulto, ubi consulveris, mature opus facto.

De Generael beschiet het Resijf.
Resijf,

Heb adieu geseyt aen den Colonel.

De Colonel gaet met sijn volck aen lant.

ters sijnde vier in ghetale hebben beginnen te blasen. Daer sijn oock eenighe Voluntare personen / sijnde Coopliedē/Stuer-lieden ende andere/mede aen Lant gegaen/eerent-halven / ende om te mogen segghen datse de plaetse hebben helpen in nemen. Onder andere de Coopman of Commijs van ons schip de Fama/ghenaemt Sr. Andries Verspreet heeft al langhe voor henen aenden Heere Overste versocht ghehadt te moghen met hem aen lant gaen / toonende groote lust ende couragie/'twelck hem de Heere Overste geerne heeft toegheſtaen ende geconsenteert. Over sulcx heeft hy oock so ghereedt ende veerdich daer toe geweest/ dat hy voor henen ende by tijts inde Saloupe ginck sitten eermen afvoer / om niet vergheten te worden oft te laet te comen / ende heeft vande eerste mede aen lant gheweest/ ende alle tijt by den Heere Oversten voor aen inde Avantguarde geweest ende gemarscheert ende hem cloecmoedich ende wel/niet als een Coopman/ maer als een goet Soldaet/ghehouden ende ghedraghen/ghelijck hy hem selven oock gehasardeert heeft/gaende mede op de enter-prinse naer het Resijf / daer van hier naer geseyt sal worden. De Heere Overste is de eerste man gheweest / die aen Lant ghesprongen is int ghesichte van sijnen vyant / die in competenten getale soo te voet als te peert/ wesende naer gissinge by de twee duysent die daer op de strant stonden / ende hem dat licht hadden connen beletten/of uyt het Bosch dat langhs de strant is/hem connen schieten / maer God heeft het niet ghewilt/ende hem bewaert: Want hy was geresolveert/ of de plaetse met gewelt in te nemen / oft daer voor met eeren te sterven/daer was oock geen middel / ghelandt sijnde ende de Saloupen ende Boots van strant gedaen sijnde (ghelijck hy dan / volghende het exempel van Prins Mauritz Hoogh Loffelijcker Memorie / die inden Slach van Vlaenderen al de Schepen ende Saloupen dede van Landt gaen / segghende tot sijn volck Sy mosten vechten/of de Zee wt drincken/ oock die selvighe

Eenighe Voluntare Cooplieden ende andere gaen mede.

Resijf.

De Colonel is de eerste man die te lande springt.

Honesta mors est pro bona causa mori. 'Tis een eerlijcke doot voor een goede sake te sterven.

Fortiter mori gloriosum est.

Prins Mauritz inde slach van Vlaenderen.

vighe heeft doen vertrecken) om te eschapeeren/dan oft mannelijck te vechten / ende alsoo eere ende victorie te behalen/oft te loopen inde Zee ende soo doende gheslagen te worden ende schandelijck te sterven. Sijn volck naer hem ende met hem oock dadelijck aen Lant springhende/so heeft hy die selvighe met der haest in Slach-orde ghestelt/om oft noot hadde ghedaen eenige defensie te connen doen/terwijl het ander volc met de Boots van boort wierde ghehaelt / dit landen heeft gheduert den gantschen naer middach tot donckeren toe / alsoo datter noch eenighe/met eenighe Bagagie hebben ghesteert die 'sanderen daechs morgens vroech eerst aen lant sijn ghecomen. Ondertusschen heeft de Ed. Heere Colonel met sijn volck den gantschen nacht deur / daer in Battalie blijven staen ende hy heeft in een cleyn visschers huysken daer aent strant staende / wat gherust. 's Morghens heeft hy sijn volck op behoorlijcke wijse in dry Regementen gestelt / sijn Luytenants Colonels hebben oock gheloot wie dat de avantguarde/de Batalie ofte arriere-guarde soude hebben: ende is de avantguarde ghevallen op den Oversten Luytenant Adolph v. Els , de Batalie op den Oversten Luytenant de Heere van Steyn Callenfelts, ende de arriere-guarde op den Baron Foulcke Hounckes Majoor Generael / alsoo den derden Oversten Luytenant (doch wesende den eersten in graet ende staet met namen Alexander Seton) noch niet gearriveert was. Sijn troupen hebben maer bestaen wt twee duysent vier hondert Soldaten ende dry hondert Boots-ghesellen daer onder ghesteken die onder weghe inde wapenen gheoeffent waren/neffens noch dry hondert Boots-ghesellen tot den Treyn behoorende/over de welcke dat commandeerde / de E. Iohan Ionas Lodowyck Commissaris Generael over d'Artillerie ende ammunitien van Oorloghe ende de dependenten van dien/welcke boots-ghesellen voort trocken twee Metalen Stuckkens van dry pont ysers ende droeghen neffens dien op hare schouderen alle de Ammonitie

Stelt sijn volck in slach-orde.

Blijft den gantschen nacht in Batalie staende op de strant.

Adolf vander Els voert de Avantguarde.
De Heere van Steyn Callenfelts de Batalie.
De Baron Hounckes de arriere-garde.

Alexander Seton.

Iohan Ionas Lodovvic Commissaris vande Artelerie.

Twee Velt-stuckskens.

monitie van Oorloge tot den tocht behoorende/ hier by noch sijnde de Edel-luyden vant Gheschut ende alle de Artillerie personen/wesende desen treyn in tween verdeelt/sommige sijnde by de Avan-guarde/ sommige by de Arrire-guarde: want also de Soldaten ende Matroosen door de langduerighe reyse/so waren verswact/ vermindert ende verstorven/datter maer weynich meer als drij duysent waren/ daer toe dat vande E. Heeren Bewint-hebberen wel negen of thien duysent geschict waren/soo ist goet ghevonden/ alsoo daer gheen ander middelen voor de hant noch te verwachten waren/'texploict/met de boven-ghemelde weynighe mannen/ met een goede resolutie ende couragie aen te vanghen ende wt te voeren/gelijck door Gods ghenaede gheschiet is. God de Heere die beroept altemet niet alleene wonderlijck yemant tot eenighe besondere staet/ maer hy begaeft hem oock met sodanighe gaven/als hy tot wtvoeringhe van sijn ampt/ daer toe hy hem wil ghebruycken/van noode heeft. Hadde hy den Heere Oversten niet sonderlinghe begaeft ghehadt/ met den gheest der cloeckmoedicheyt ende dapperheyt/ soo hadde hy (ten aensiene vande wtterlijcke middelen die cleen waren) nootwendich moeten verslaeuwen ende beswijcken. Hadden Moses, Iosua, Gedion, David, de Machabei, de Propheten/Apostelen ende andere mannen Gods/ altijdt willen sien op de uytterlijcke middelen/ die altemet cleen sijn gheweest/ende over sulcx willen verslauwen: so en souden sy niet uytgherecht hebben/ die groote daden die sy door Godes machtighen ende uytgherechten arm ende door sijne stercke hant ghedaen hebben. Ghelijck by exempel hadde Moses gheen beter couragie ghehadt/ als de meeste part vande kinderen Israels/ doe sy inde Woestijne begonden ghebreck te lijden ende te rugghe te sien naer de Vleesch-potten van Egypten/ so soude hy wel licht wederom naer Egypten ghekeert hebben. Hadde David niet wel geresolveert gheweest/ commende teghen dien machtighen Reuse Goliath, inde

Soldaten ende Matroosen seer verswackt ende vermindert.

Necessitate dura nil fortius.

Vande noot moetmen een deucht maken.

God maeckt bequaem die hy beroept.

Exempelen daer van in

Moses.

David.

C name

name des Heeren / hy soude hem niet verslaghen ende des Coninckx dochter niet ghecreghen hebben. Hadde Hertogh Casimirus (die in ons Vader-lant wel bekent is gheweest van weghen de groote menichte van ruyterye die hy Anno 1578. daer in ghebracht heeft) beswеken int voor-vechten ende beschermen vande ware Christelicke Religie/hy soude dien heerlijcken ende onsterflijcken naem niet ghecreghen hebben/dien hy nu heeft door de gantsche Werelt. Hadden de Princen van Orangie Wilhelmus ende Mauritius, vader ende soon Hooch Loffelijcker Memorie/niet sonderlinge begaeft gheweest/met den gheest der cloeckmoedicheyt / met groote couragie ende ware bestendicheyt/soo en waren sy niet bequaem geweest om te verrichten ende te doen/ tgeen dat sy hier in Nederlant/in ons Vaderlant/(sijnde de beginselen ende middelen inden beginne seer cleen) door den seghen ende ghenade Gods verricht hebben/maer sy souden het Regiment verlaten/ende de arme bedruckte schapen inde clauwen der wolven ghelaten hebben. Also oock hadde de Heere Overste/ volghende dese exempelen van die ghemelde Helden ende dappere mannen / niet sonderlinghe van God ghecouragieert ende volcomentlick gheresolveert gheweest: hy soude so niet (int gesichte van sijnen vyant die op de strant stont ende hem het landen /(soudemen segghen/) licht hadden connen beletten/sijnde een van hare so goet op't lant als thien vande onse inde boot) aldereerst aen lant ghesprounghen ende soo vrymoedich tegen hem aen ghemarcheert hebben. Dus dan in ordre ghestelt sijnde om te Marcheeren/soo heeft de Heere Overste volghende de maniere van alle Princen ende Overste van allen tijden/die haer volck altijt hebben gecouragieert/ ten strijde geanimeert ende ten besten vermaent: Ghelijck eertijts ghedaen heeft de cloecke Velt-overste Sertorius. Oock Henricus Coninc van Engelant in Vranckrijck vanden legher der Fransoysen omcinghelt sijnde/ dat hy gheenen wech noch wtcomste en wist / heeft sijne Solda-

Hertogh Casimirus.

Wilhelmus ende Mauritius Princen van Orangien.

De Colonel doet een Orange tot het volck.

De Velt-overste Sertorius.

Henricus Coninc van Enghelant.

ne Soldaten aldus aengesproken: lieve Crijghslieden/ wy en connen niet ontvluchten / ende wy en connen gheen ghenade vinden by onse vyanden: het sijn alleen onse wapenen by de welcke wy troost te soecken hebben. En vreest den grooten Legher der vyanden niet/ God sal de rechtveerdighe saecke helpen verdedighen/ laet ons hem heden vierighlijck bidden / ende morghen cloeckelijck vechten: Also heeft de Heere Overste/siende gheen wtcomste als Ridderlick te vechten / een deftige Orange ende redene gedaen tot sijn gantsche volc/ groot ende cleen/ende heeft haer ghebeden ende vermaent/sy wilden haer nu draghen als vrome Soldaten toestaet ende betaemt / niet twijfelende oft God almachtich soude haer helpen ende stercken/ende de Victorie teghen de vyanden verleenen. Datse alle vreese eñ cleenmoedicheyt/wt haer herte souden wech werpen/ datse souden wesen stout ende onvertsaecht ende doen ghetrouwelijck ende ghewillich al het gheene dat haer van haere Officieren soude gecommandeert werden. Datse voorsichtich souden sijn ende niet te min couragieus/datse malcandren souden sijn houw ende trouw/ het hert hebbende tot God/ende het sweert inde hant/ ende dat haer God de Heere soo doende ghenadelijck soude stercken ende helpen. Datse dencken souden/dat de halve werelt (by maniere van sprekten) de ooge nu op haer hadde gheslaghen/ende dat dese daet die sy nu voor handen hadden / door de gantsche werelt soude clincken ende bekent ghemaeckt worden/daerom seyde hy: wilt ghy by alle de werelt voor vrome ende trouwe Soldaten bekent wesen / so hout u mannelijck ende volght my naer / ick sal u ghetrouwelijck leyden ende voren gaen. Met dese ende dierghelijcke redenen sijn volck gecouragieert ende vermaent hebbende / so heeft hy oock voor hem ende voor sijn volck ghedaen een cort ende aendachtich ghebedt tot God / In deser voeghen

Virescit vulnere virtus. Wonden nochte slagen/doen my niet vertsaghen.

 O Hee-

Doet een gebedt tot Godt.

Cicero.
A diis immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia.

Men moet alle dingē aenvangen met Godt.
A. Ioue principium.

Heere God genadige l. Hemelsche Vader: Wy zijn hier toe getreden in uwen name om te strijden tegen uwe ende onse vyanden / Heere wilt onse beenen ende senuen stercken ter deser uren/datse niet en bezwijcken/Leert onse handen ende vingheren met David strijden / ende wilt ons ghenadelijck de victorie tegen onse vyanden verleenen/ tot dien eynde wilt ons al te samen gheven een manlijck ende couragieus herte / ende eenen cloecken vrymoedigen geest/ om tegen haer voor een goede sake met een goede conscientie ridderlijck te vechten. Ende wilt ons alle te samen/ om Christi Jesu wille tegenwoordich genadelijck quijt-schelden ende vergeven alle onse zonden/dat sy ons niet en bedroeven noch bezwaren / want sy zijn ons van herten leet/op dat wy strijden mogen met vrymoedicheydt / ende het leven daer af brenghende/victorieus weder moghen comen met blymoedicheydt tot dijns naems eere / welvaert van ons Vaderlandt ende onses zielen zaligheyt / door Christum Jesum dijnen l. Soone / Amen.

De Colonel marcheert.

Dit ghebedt ghedaen hebbende / so is hy inden name des Heeren beginnen te marcheeren / ghelEydende de troepen langs de strant/ende hem altijdt presenterende int front voor aen/ghelijck eertijts gedaen heeft Alexander Magnus die dickwils voor aen te voete ginck alsmen eenen velt-slach doen soude. Gelijck oock Iulius Cæsar meermaels ghedaen heeft/als oock Mithridates, Adrianus Severus ende andere Keyseren meer/ende de soldaten met sonderlinghe woorden couragierende/hebbende aende slinckerhant de zee / aende rechterhandt een dicht cruekel bosch/waer uyt hem grooten aenstoot hadde connen gheschieden/ ende voor hem staende synen vyandt/ die

welcke

welcke so ons daer naer bericht heeft gheweest/achtien hondert sterck waren gheweest/soo te voet als te paerde/dien hy onversaecht teghen is ghegaen/ ende niet teghenstaende dat sy scheenen eenige teghenweer te willen doen/ met altemet eens te schieten/ soo ist nochtans dat sy siende syne cloeckmoedicheyt/ syn om gekeert ende verschrickt ghewozden/alsoo dat ons ghebedt daer wy Godt ghebeden hadden/ dat hy onse vyanden wilde slaen met een verschricken/also dat onser vijve hondert/ ende onser hondert duysent souden moghen jaghen/ is verhoort ghewozden:want wy hebben gesien dat hy sijne vyandē als een cudde schapen (hoewelse altemet eens omkeken ende schooten/ ende scheenen eenighe teghenweer te willen doen) voor hem heeft heenen ghedreven/ tot datse gecomen zijn aen een kleyn revierken genaemt Rio Dolce,daerse een retrenchement neffens ende langs het rivierken opghewozpen hadden/ in meeninghe sijnde haer daer te defenderen/daer over datmen aengevanghen heeft met haer te schermutseeren/ also datter eenighe van wedersyden (doch van haer syde meest) syn gebleven/ als oock de Camerlinck vande Heere Colonel in syn voet gheschooten: Maer de Ed. Heere Colonel spelende met de twee voorgemelde veltstuckens/ die hy by hem hadde/onder haer/so hebbense begonnen te retireeren/ ende de vlucht ghenomen. Ende hy eerst voorgaende tot de middel toe door de riviere door t'water/so is syn volck in sulcke ordre alsse marcheerden 'tsamen oock ghevolcht ende daer door ghegaen. Hy heeft gemarcheert in een slecht licht cleet/ sonder eenich wapen/ met het wambays voor los ende open/ alleen met het rapier op de zijde/ een halve piecke inde hant/ ende een Italiaens pistool inde riem stekende. Aldus ghecomen ende ghemarcheert synde/ met alle zijn volck door dese riviere/ gheleghen een ure gaens van Olinda/ soo heeft hy vervolghende syne victorie/ voorts derwaert ghetrocken/ langs de strant/ alwaer hy onderweghen den vyandt bevonden heeft te leggen inde bosschagie in ambuscade

De Vyant wijckt.

Deus non tantum audit, sed etiam exaudit orationem nostram.

Aen Rio dolce hout hy stant/ ende men schermutseert met hem.

Ovid. Ardua solicitis victoria quæritur armis

De Vyant neemt de vlucht.

De Colonel gaet door de Riviere ende vervolght syn victorie.

ambuscade/schietende daer upt met mosquetten ende pijlen / die welcke de Heere Overste dede retireeren ende vluchten/met eenighe vier-roers daer nae toe sendende. De Vyant geretireert synde tot in Olinda/soo heeft de Heer Overste sonder te rusten/hem oock begheven daer naer toe: De plaetse nakende/so is hy met de Avantgarde ende Batalie / vande strant af wijckende ende een weynich gaende door het bosch / op gheclommen naer het Jesuiten Clooster dat daer voor aen lach/om hooghe op een berch / daer sy ghevonden hebben de poorte van achter daerse aenquamen / toe gheholwerckt ende die selvighe beclimmende ende open brekende/so ist dat den vyandt siende hare couragie/ hoewel sy eenige resistentie hadde ghedaen achterlaetende veele dooden ende gequetsten, ten lesten de vlucht heeft ghenoomen / ende is van het Clooster innewaert ghewecken / van onser zijde oock eenighe blijvende/ende hebben alsoo ingheereghen het Clooster vande Jesuyten / waer door ende waer langs het volck voorts de plaetse in ghemarcheert syn / ondertusschen de Forten ende retrenchementen beneden aende strandt sulcx ghewaer wordende(want aent noort ende supt eynde vande plaetse langs de strandt / synde tusschen beyde ghetrencheet/legghen twee steenen Forten daer op dat oock staen eenighe stucken Canons)ende siende den Baron Hounckens met de arrire-garde soo hert op haer aen dringhen / naer eenighe schooten met canonaden ende eenighe dooden ende ghequetsten te hebben/ steldent op een loopen/verlatende beyde haer forten/ die door de onse ingenomen eñ terstont beset zijn. Ontrent deser tijt is oock vande Heere Generael aende zuyt syde vande plaetse aen lant gheset de Majoor Schut met vijf-hondert man daer den Heere Admirael oock mede by was/met de welcke men int Resijf soude ingevaren hebben/waert mogelijck gheweest / die welcke ooc aent supt eynde vande plaetse zijn in ende aengheavallen / dewijle de Heere Overste aent noort eynde doende was/ ende het Clooster vande Jesuiten al ingenomen hadde/ ende

De Colonel neemt in het Clooster vande Jesuiten.

De Forten worden inghenomen.

ende hy doende was op innewaert te marcheeren: Dus doende zijn de onse des achter-middaechs ontrēt te vier uren meester geworden vande plaetse/hebbende tusschē de vijftich ende sestich man verloozen/ soo eenighe int marcheeren door de groote hitten achter ghebleven zijnde/als inde veroveringhe vande plaetse/ met de forten van dien ghesnevelt synde. De onse voorts ter plaetsen in marcheerende hebben die open ende ledich gevonden/ de tafel over al ghedeckt ende met spijs ende dranck wel voorsien/de mensche alle daer af ende uytgevlucht zijnde/ende hebben over sulcx als volcomen meester synde vande plaetse/hare vaendels dadelijck opde forten ghe-plandt oock die selvighe ghesteken uyt de vensters vant Jesuiten Clooster/op dat wy te schepe soudē connē sien dat de plaetse verovert was/ gelijc dan de E. Heere Colonel/op mijn versoeck aen hem/belooft hadde/ sulcx te sullen doen/op dat wy met den eersten mochten verblijt worden/want wy ondertusschen ghevast ende ghebeden hebben/hoorende ende siende nu dat de plaetse verobert was/ hebben wy een dancksegginghe tot God ghedaen ende hem een lof-sangh ter eeren ghesonghen/ende hebben noch den selvighen avondt de vruchten des landts/ als Orange-appels ēn Limoenen tot onser verversinghe ende verquickinghe van onse siecken met dancksegghen ende verheuginghe ghesmaeckt ende gheproeft.

Wy worden Meester van Olinda.

Men steeckt de Orange-Vaendels uyt.

Tandem bona causa triumphat.

De voorgaende nacht als de Heere Gheneracl legghende voor het Resijf op hielt met schieten/als oock de volghende nacht / als de plaetse 's naemiddaechs was verovert/ hebben die van het Resijf alle hare schepen die daer laghen wesende twintich oft meer int ghetal/ een partie int gat ende incomen vanden haven ghesoncken hebbende/om ons het in comen te beletten/ de reste 'tsamen verbrandt/ ende alsoo altesamen vernielt ende verdisterweert/ vande welcke dat sommighe met suyc-ker ghéladen waren/ soo datter groote schade gheschiet is/ want daer syn wel verbrandt (soomen seyt) soo inde schepen die ghéladen laghen / als aen landt inde pack-

De Vyant verbrandt al sijn Schepen ende al het Suycker.

huysen/diese oock in brandt ghesteken hebben/vijfthien duysent kisten suycker.

Ben aen Landt ghegaen om den Colonel over de victorie te congratuleeren.

Des anderen daechs ben ick aen lant ghegaen om mijn Heer den Oversten/over die victorie die hem God verleent hadde/te congratuleeren ende te begroeten/ diē ick ghevonden hebbe int Jesuiten Clooster ghelogeert/ wesende als een Coninckliјck palleys beset / ende omset met veele ende verscheyden schiltwachten. Jck hebbe de Heere Overste ghevonden in een goet humeur ende in goede dispositie / heeft my ontfanghen met een soet ende vriendelijck ghelaet: ghelijck hy dan seer goedertieren ende minnelic is van wesen/synde schone duechden / die een Prins ende Overste wel betaemen: Volghens 'tgheen dat I. Cats seyt:

Seneca, Omnibus hominibus necessaria est clementia: Maxime antemdecora Imperatoribus.

I. Cats.

Daer is ter werelt niet dat Princen beter staet,
Als weldaet sonder end, en gunste sonder maet.

Ghelijck soodanige geweest zijn inden Keyser Augustus, Antoninus, Traianus ende andere meer/ ende onder de Coningen van Vranckrijck in Ludovicus de tweede van dien name. Vande welcke datmen seyt/dat als hem de haestige doot vā Carolus de achtste wiert geboodtschapt/ (daer door hy als de naeste zijnde vanden bloede tot der Croone beroepen wiert) dat hy terstondt op syn knien viel om Godt te dancken van die groote genade die hy hem dede/ ende hem te bidden dat hy hem geven wilde/ dat hy nimmermeer aende injurien/die hem syn vyandē ghedaen hadden / mochte ghedencken. Wesende dit de grootste victorie die hy opt heeft gehadt/want mē seyt:

Augustus. Antoninus. Traianus.

Ludovicus de twaelfde Coninck van Vranckrijck.

Carolus de achtste Coninck van Vranckrijc.

Bis vincit, qui seipsum vincit, in victoria.

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Mania, nec virtus altior ire potest.

Dat is/ ghelijck de Heere Cats verduytst:

I. Cats.

T'is vry een grooter eer, syn eyghen hert te dwinghen,
Als tot een vaste Schans met crachten in te dringhen;
T'is vry een grooter Helt, die syne tochten bint,
Als die een machtich heyr met wapens overwint.

Alsoo

Also heeft de Heere Overste syne passien ende affecten weten te bedwingen ende te overwinnen/zynde ooc den gheenen/die hy wiste/dat over hem nijdich ende afgunstich waren/vriendelick ende gedienstich / wel hebben de Oude ghesept :

Seipsum vincere palmarium.
Hem selven te overwinnen is de grootste victorie.
Sibi imperare posse, imperium est maximum.
Hoe edeler hals/ hoe buygsamer hals.
Si vis amari ama.
Bemint so ghy wilt bemint wesen.
Nihil est laudabilius, nihil magno & praeclaro viro dignius placabilitate & clementia.

Vt ameris amabilis esto.

Dat is :

Wilt ghy wel zijn bemint, en wesen aengenaem;
Weest yeder vriendelick, en draecht u recht bequaem.

Ende ghelijck als van Saul den eersten Coninck van Israel geschreven staet: Dat hy een fijn jonc man was/ wesende een hooft langer als al het volck : Alsoo is de Heere Overste seer lanck ende presentabel van persoone/'twelck wel staet in een Regent/ dat hy syn persoon wel presenteert ende wtsteect buyten ende boven andere/'tgeeft aensienlicheyt ende authoriteyt/ principalick als hy beneffens dien oock wtsteect in sodanige deuchden als een Prins ende Overste/competeren ende betamen / anders seytmen ; een groot man sonder beleyt en verstant/ te zijn een groote Lanteern sonder licht.

1. Sam. 9. 2.

Rex bonus emineat Martis & artis ope.

Quid sine pectore corpus? Wat is een lichaē daer gheen lust noch couragie inen is.

Ick hebbe God Almachtich gedanckt/ over die victorie/ die hy hem hadde verleent/ende ghewenscht/ende gebeden dat ons God wilde verlenen rechtsinnige ende dancbare herten / om die selvige syne genaden-weldaet wel te erkennen/ende naer merite te estimeren/ op dat wy van hem niet mochtē verstoten noch gestraft/ maer veel eer ende meer van hem met wijder ende meerder victorie (alsoo het Resyf noch in te nemen was)begenadicht ende begiftucht worden. Hy heeft begeert dat ick daer by hem soude willen blyven / alsoo het op handen was datmen het Recijf ('twelck dien nacht besichticht was) eens soude aentasten : want de (Heere Overste naer rijpe deliberatie ende goet vinden vanden Raet/ om een enterprinse op't Recijf int werc te stellen/'twelc

Wort voorghenomen een Enterprinse op't Resijf.

geschiet is op den 20. Februarij / snachts met een doncker Mane/heeft daer toe ghecommandeert den Oversten Luytenant de Heere van Steyn Calenfelts met vijf hondert man/ sijnde daer oock by de Heere Commissaris vande Artellerye / met eenighe matroosen/met alle Amonitien/materialen eñ leeren tot den aenslach noodich synde. Daer syn oock by geweest eenige vrijwillighe Cooplieden als voozen int innemen vande plaetse geschiet is/die haer by den Heere Overste quamen presenteeren ende aengeven om weder te mogē gaen. Daer onder dat oock wederom gheweest is de voorghemelde Coopman vande Fama Sr. Andries Verspreet ende eenighe andere matrosen die gheen prijckel hebben ontsien noch ghevreest/die alle het fort wel twee uren lanc hebben bestormt/ende hebben sich daer in seer wel ghequeten/doch alsoo de leeren te cort waren / ende sy het Fort anders ghestelt vonden alst ghemeent was/is goet ghevonden met verlies van twintich dooden ende ontrent de veertich gequetste/ te retireren/ om geen volck meer te spillen/hebbende die van binnen(so ons naer het overgaen ghesept is) op die tijt oock derthien man verloren. Daer zijn van onser zijden geen notabele personen noch Officieren gheblevē/dan twee Capiteynen ghequetst/ den eenen genaemt Capiteyn Craey, een goet ende Godvresende Capiteyn/die heeft een schampscheute ghecreghen in synen buyck/ d'ander genaemt Capiteyn Haegmeester, een wacker ende coragieus man / heeft aen syn rechter-handt de beyde voorste vinghers verlooren/ die hem half-weghen afgheschoten wierden met schroot/ dat is verroest yser / stucken van spijckers ende diergelijcke / daer mede sy met het Canon schooten. Ick hebbe met den Heere Oversten sijnde den geheelē nacht by hem in syn camer Godt Almachtich ernstich eñ vierichlijc om een goet succes gebeden/ siende alle oogeblic upt de venster hoe sy op malcanderen met Canon ende musquetten schooten/maer also wy ten lesten sagen/dat die van het Fort lest met canon schooten/ sonder dat wy

De Enterprinse mislukt.

Capiteynen gequetst/ Craey ende Haegmeester.

langher

langer het vier van de Musquettē sagen/so presumeerden wy datse geretireert waren / gelijck gheschiedt is. Desen aenslach(gelijc dan alle aenslagen niet en geluc-ken)misluckt zijnde/isser geresolveert het selvighe Fort met ceremonien aen te tasten / over sulcx isser terstont ordre gestelt/om alles daer toe noodich als mutsaers of rijs-bossen ende schans-korven gereet te maecken / het welcke gedaen sijnde/soo is de Belegeringe op den 27. Februarij by der hant genomen / onder het commandement van den Oversten Luytenant Adolph v^r. Els met drijhondert mannen/ die inder nacht een retrenchement tegen't Casteel opgeworpen/ende des anderen daegs een baterie ten naesten by gereet ghemaect heeft/ als wanneer de Majoor Hounckens hem verlossende / de Heere Overste ooc selfs in persoone derwaerts gegaen eñ aldaer ghebleven is/als ooc de Heere Generael hem daer presenteerde/blijvende eñ syn devoir doende tot dat des anderen daechs smorgens de baterie voltrocken eñ drij halve cortouwen daer op geplant sijnde / den gheheelen dach als ooc des anderē daechs smorgens daer mede geschoten is tot den negen uren toe/ als wanneer sy hebbē beginnen te parlementeren/ eñ sy eyntlijc geaccordeert/ eñ hebben tselve Fort over ghegeven op dese conditien. Dat sy het Fort verlatende eñ sonder vaendelē eñ brandende lonten vertreckende/alle de artellerie als ooc ammonitie van oorloge eñ viveres/ daer laten souden /met presteringe van beloften in ses maenden tijts tegen onsen staet geen hostiliteyt te toonen/welcke conditien geteekent eñ'tvolc uytgetrockē synde/heeft de Heere Overste goet ghevonden/ het ander fort dat opt Resijf in Zee leyt/wesende eenen acht canten toorn die op een clippe gefundeert is/op hebbende eenige metale stucken / oock op de selve conditie op te eyschen / die ooc gehoor gevende/ eñ de conditien van beyde syden geteekent zijnde/ dadelijck uytgetrocken zijn: Ende zijn wy also des achtermiddachs meester van beyde Fortē/eñ Havē geworden.

Het Resijf wort belegert.

Vrget præsentia Turni.

De ooge vande meester mest het peert.

De Casteelen gaen over met accoort.

Des anderē daechs isser goet gevondē eñ ordre gestelt dat

dat den Oversten Luytenant de Heere van Steyn Calenfelts een exploit soude doen opt Eylandt van S.Antonio oft Antonio Vaaz, teghen over het dorp vant Resyf ghelegen/daer onder andere een Clooster ende eenighe pachuysen stonden / sulcx hy met eenighe Saloupen ende boots met eenigh volck overvarende/gedaen heeft: Ende synde aldaer vermits het overgaen van beyde de Forten/de lieden ghevlucht/heeft gheen resistentie gevonden/ende eenich volck daer latende int Clooster/het Eylandt beset ende inghehouden/ ende syn wy also volcomen meester gheweest ende ghewordden vande plaetse Olinda,ende alle haer Forten ende stercktten. Godt almachtich moet voor syne Goddelijcke ghenade ende de groote victorie ons bewesen hoogelijc gheloofst / ghepresen ende ghedanckt syn:gelijck wy dan een alghemeene dancsegginge by ordre van dē Heere Generael ende den secreten raet ter eeren Gods hebben gedaen ende gehouden op dē 10. Martij op den Stadt-huyse binnē Olinda.

Antoni Vaaz wort ingenomen.

Eren algemeene dancsegginghe ghehouden over de victorie.

Nu wat aengaet de ghelegenthept vande plaetse Olinda,die leyt in een winckel-haeck op de rugghe van eenen hooghen berch / die op d'een eynde hooger is als d'ander/opt hoochste eynde vande berch leyt het Jesuiten Clooster alleē/wesende het noort eynde vande plaetse int hanghen van dien selvigen bergh suyt waert leyt der Franciscanen clooster/ hebbende eenen fraeyen hof ende schoone fonteyne/daer al het volck water haelt om te drincken. Den berch af gaende vant Jesuiten clooster/soo volght wederom een hooghte / daer op staet de hooft Parochie kercke vande plaetse genaemt Saluator, het Stadt-huys daer onder dat het vlees-huys is/ende recht daer over het ghevanghen-huys / ende een groot deel vande plaetse/wesende een hoochte boven pladt ende egael/alsoo datter een fraye brede strate op leyt ghenaemt Rue Nove,dat is ghesept die nieu-strate/ om dat het gheweest is de eerste strate vande plaetse/ maer int eynde suyt waert aen daer het Gast-huys staet ghenaemt Misericordia,gaet dien berg so steyl neder waerts

De Gelegenthept van Olinda.

af/datmen qualijc op can gaen/dan met groote moeyten ende arbeyt/ende af/dan met perikel van te vallen/hoewel datmen voor hem siet / comende beneden in dat dal (wesende aldaer een cruys-strate daer de coopliedẽ vergaderen ende de burse pleghen te houden/) soo gaet men terstondt wederom op/ maer niet soo steyl / noch so hooch / ende daer staet de ander Parochie-kercke ghenaemt S[t].Peters Kercke / ende daer ontrent staen veel fraeye huysen ende veel pack-huysen / want dat is het eynde vande plaetse/daer de riviere comende vant Resif (daer van hier naer noch geseyt sal worden) aende westsyde langs loopt ende aencomt. De huysen syn niet onbequaem/maer commodieus ende wel ghemaeckt/ luchtich met groote dueren ende vensteren / die ghelijck de vloer ofte solder staen/doch al sonder glasen/met schoone ende ghemackelijcke opgangen/alle brede steenen trappen/want die lieden die van eenighe qualiteyt syn/ wonen al boven/onder synt al pack-huysen/ alle de cosynen aen dueren ende vensters van onder tot boven / syn al harde ende sware steenen. De plaetse ghelijck nu geseyt is/heeft twee Parochie Kercken / d'een wesende de hooft Parochie-Kercke is ghenaemt Saluator, de ander is ghenaemt S. Pedro, ende sy heeft vijf Cloosters / het Clooster der Iesuiten, der Franciscanen, der Carmeliten, der Benedicti eñ der Nonnen Clooster. Boven allen excelleert het Clooster der Jesuiten/ 'twelck seer groot ende fray ghetimmert is/int viercant / hebbende inde midden een plaetse/synde twee stadien hooghe/met dobbel galerien langhs/dewelcke datmen rontom gaet tot alle de camers die welcke wel veertich in ghetale zijn. Daer zijn noch eenighe Cloosters ende Kercken gheleghen dicht aen Olinda/ende ghelijck als inde voor-stadt/ als daer is een Kercke ghenaemt N[r]a. S[ra].del Emparo. Item noch een gheheeten S[t].Ian. Item noch een ghenaemt N[ra]. S[ra]. deagoa de Lupe. noch een op een berch daerontrent gheheeten N[ra]. S[ra].del Monte. De Parochie-kercken ende de Kercken vande Cloosters syn schoon verciert met

Hoe veel Kercken ende Cloosters datter zijn.

siert met gout ende veel Outaren/ maer geen costelijcke of constighe Schilderyen. Wy hebben inde plaetse gevonden gheen Menschen / dan eenighe zwarte ende weynige stock-oude lieden/ Portugesen/ die niet vluchten conden/ende eenighe ziecke/ creupele / ende lamme/ diemen heeft doen versorghen int Gast-huys/ genaemt Misericordia, stellende een Gast-huys Vader daer over.

Watter binnen Olinda ende op't Resijf voor goet ghevonden ende becomen is.

Oock isser inde plaetse ghevonden weynich goet / dan Stoelen ende Bancken / Kisten ende Kassen met ander Hout-werck ende Huys-raedt / weynich silver oft ghemunt ghelt / oft andere costelijcke meublen ofte juweelen / hoewel men evenwel presumeert datter zijn die meer hebben alsse sullen openbaren oft segghen/ sy zijn soo het schijnt met haren schadt ende het meeste goet/ al gevlucht te Lande-waert in op de Dorpen ende int gberghte/ende op Ingenios/zijnde van onse comste weynighe daghen te vooren verwitticht : Dan wy hebben daer gevonden/vijf hondert Pijpen Spaenschen Wijn/ ende 'tneghentich Kisten Suycker/ oock ettelijcke Vaten ende Sacken met Tarwen-meel ende eenige Olie. Op't Resijf zijn oock noch bevonden / die overgebleven zijn sonder verbrant te worde 'tseventich Kisten Suycker/ waer van terstont de Heere Generael eenige Wijn onder de Vloote verdeelt heeft / ende alle de ziecke (die terstont al te samen uyt alle de Schepen aen Lant ghebracht zijn gheweest) zijn van Wijn/ Olie / Meel ende alle ververschinghe/ als Orange-Appelen/ Limoenen/ Cocus Noten / Cool / etc. versorght gheworden / om 'twelck te doen ende dieselvighe te besorgen ende te bedienen/ gheordonneert zijn eenige ziecke-troosters vande schepen respective daer de ziecke op waren geweest.

Hoe veel Huysgesinnen datter binnen Olinda gewoont hebben.

Binnen Olinda zijn woonachtich gheweest voor onse compste over de twee duysent Huysghesinnen/ wesende alle Portugesen/ ende dry Vaendelen Soldaeten / oock eenighe Ruyters die daer in Olinda dickwils waren of quamen van te Lande / wesende Boeren Soonen oft Soonen vande Ingenios/wesende aldaer Gouverneur

of.

of Commandeur eenen Mathias Albekercke, wiens Broeder woonende binnen Poortugael Heer is vande Capitania van Phernambuco. De gantsche Capitania van Phernambuco streckt veertich mijlen naer den Zuyden langs de cant ende strandt vande Zee / tot de Riviere van St. Francisco, ende naer de Noorden vijf mijlen tot het Eylandt Atamaraqua oft het Dorp Garacu, ende te Landewaert in vier/ vijf/ ses / seven / acht tot twaelf mijlen toe/ende aldaer ist dat het Brasilie-hout valt ende ghemaeckt wordt / want de Inwoonders woonen meest al te Landewaert in / drij vier oft meer mijlen vande Zee-candt. Inde Capitania van Phernambuco zijn hondert ende inde dertich Ingenios / dat zijn Suycker-Molens / diewelcke t'samen 's Jaerlicx wel maecken ende opbrenghen over de 'tsestich duysent kisten Suycker.

Mathias Albekercke Gouverneur.

Hoe veel Suycker Molens datter in zijn.

Nu aengaende de gheleghentheydt van't Resijf/ is een Rif by de Schippers ende varende lieden geseydt een droochte/ dit wordt by de Portugesen / inde plaetse van een Rif / ghenaemt een Resijf / ende dese plaetse wort alsoo ghenaemt / om dat van Olinda af zuytwaert aen streckt een lanck Sant / ontrent ses ende dertich of veertich treden breedt / ende redelijck hooghe / daer de Zee teghen aen slaet/ tenden op dat Sant wesende een groote uyre oft wat meer gaens / leydt een Dorp / een Canons schoot van dat Dorp/ naer Olinda toe aen/ op't selfde Sandt leydt een Casteel oft Fort / van welckers belegheringhe ende innemen wy nu ghesprooken hebben / recht over dat Casteel zuyt-waert / dat is Zeewaert in / leydt oock sulcken Sandt / streckende zuytwaert van Olinda af / oock een uyre gaens oft meer/ maer is niet wel soo hoogh noch soo breet / als het ander Sandt dat van Olinda loopt. / op den hoeck van dat Sandt recht over het voorghemelde Casteel ofte Fort leydt noch een Casteel / wesende eenen acht canten Thoorn / tusschen dese twee voornoemde Casteelen/ zijnde het Water een Canon schote wijdt/ varen de Schepen

Resijf.

De gheleghentheyt van't Recijf.

Schepen in/ ende leggen aldaer dan op een goede Ree/ ende in ſlecht water tuſſchen die twee zanden / ende loſſen en laden aen dat Dorp dat op't eynde van dat eene Sant leyt/want daer ſtaen veele pack-huyſen / achter dat voorgemelde Sant dat van Olinda loopt tot aen dat Dorp/aende Weſt-zijde van dat ſelvige loopt van Olinda af een Riviere ſpruytende uyt het gheberchte daer op dat Olinda leyt/ende dat oock noch achter oft rontom Olinda leyt / tuſſchen welcke Berghen dat veel waters door reghen ende anderſins te ſaemen comt ende afwatert/principalijck inde Regen maenden/dat is/ winter maenden/welcke zijn Martius, Aprilis, Majus, Iunius, alſoo dat alſdan het water verre inde Zee ſyn coleur verandert / ende het Zee-water van het Regen-water te onderſcheyden is. Deſe Riviere loopt tuſſchen de Caſteelen om het Dorp henen inde Zee / doch deſe Riviere en is niet altijdt even diep noch ſterck van Water / maer alſt hoog water inde Zee is/ oft inde Regen-maenden/ ſoo iſſe oock vol waters ende gebruyckelijck/ langs deſe Riviere vaertmen met Saloupen eñ cleene barcken oft Boots oft Lichters tot aen Olinda, alwaer een Kaye is daermen loſt ende laet/ ende ſo werden alle goederen eñ Coopmanſchappen uyt ende in Olinda ghebracht / ende aen dat voorgemelde Dorp geloſt ende geladen uyt ende in de Schepen die daer aen comẽ. Nu dat Dorp met die twee Caſteelen ende 'twater dat tuſſchen beyden leyt/ met t'ſamen de Sanden die dat beſluyten/die al te ſamẽ wort met eenen name gemeenlijck genaemt het Reſijf;

Wanneer het in Brasil Win er is.

Het Reſijf is uytter naturen ſterck / maer Olinda niet.

Dit Reſijf is uytter naturen ſterck/ ende noch ſtercker te maken/maer Olinda is van naturen zwack / vermits verſcheyden hoogten ende Bergen/die d'een d'ander eñ t'ſamen over de gantſche plaetſe commanderẽ/ende niet wel ſterck te maken / dan met groote coſt ende moeyte. Het Jeſuyten Clooſter is met den eerſten by proviſie tegen een aenval getrencheet / nu zijnſe doende / om ooc de gantſche plaetſe / ſommige huyſen afbrekende / ende ſommige plaetſen affnijdende/rontom langhs de Lants

zijde

sijde te Trencheen / het Resijff is rontom met Palassaden beset / het Clooster op S. Antonio daer den Oversten Luytenant Els woont (als over het Resijff ende S. Antonio commanderende) is rontom ooc beschanst / alles om den vyant alle aenval ende inval te beletten. Op den 9. Martij is by den Ed. Heere Generael afghesonden om naer het Vaderlandt te gaen / ende de blijde tijdinghe vant veroveren van Phernambuco aende Ed. Heeren Bewint-hebberen vande West-Indische Compagnie / ende te ghelijck aende Hoog. ende Mogende Heeren Staten Generael ende sijn Vorstelijcke Ghenade den Prince van Oragnie / te brenghen / het Jacht de Brack, het welcke by provisie met suycker ghéladen is / op datse souden sien ende smaecken / de eerste vruchten vant Landt / dat wy hier (door Gods ghenade) verovert hebben. Ondertusschen op den 10. Martij sijn aenghecomen / de Heeren Politijcke Raden vande Geoctroyeerde West-Indische Compagnie / die welcke op den 14. vande Heere Generael volghens sijn Commissie in haer staet sijn geinstabileert / ende door een Predicatie tot de saecke dienende / ende door den Gebede tot God / in hare Regeeringe geinaugureert / op het Stadt-huys binnen Olinda / ende hebben des naemiddaechs hare Sessie ghenomen ende beginnen raet te houden. Teghen Paesschen hebben de Heeren Raden de Hooft-parochie kercke van Olinda doen openen / schoon maecken ende prepareren / inde welcke dat ick op Paesdach de eerste Predicatie hebbe ghedaen ende oock de volghende daghen ghepredickt / hebbe oock den Doop aldaer aen een seecker Soldaet bedient / maer het Avontmael soo haest te houden / hebben de Heeren Raden / om seeckere redenen / onghéraden gevonden. Daer sijn oock vele swarten ende swartinnen inde kercke ghecomen / die welcke naer hare maniere toeghemaeckt stil ende devootich saten ende neerstich toehoorden / die welcke oock / (soomen seyde /) ghedoopt waren. Als ick nu den tijt van thien weecken

Het Jacht de Brack gaet naer het Vaderlant / ghéladen met suycker om de blijde tijdinghe te brenghen.

De Politijcke Raden arriveren.

Worden vande Heere Generael in haer staet geinstabileert.

Op Paesschen is gheopent de Hooft parochie-kercke om in te predicken.

Den Doop wort bedient.

De Generael maeckt preparatie om naer huys te gaen ende ick met hem.

binnen Olinda hadde gheweest ende was ghebleven/ ende aldaer de Predicatie des Godlijcken woorts/ende den waren Godts-dienst hadde helpen invoeren/ de tijdt voor handen sijnde dat de Heere Generael soude vertrecken ende weder naer huys gaen / soo hebbe ick begheert ende ghepresenteert ('tgheen dat hem oock aenghenaem is gheweest/ende dat hy oock selfs versocht heeft / alsoo hy gheen Predicant soude hebben op sijn Schip/sijn Predicant daer blijvende) hem te vergeselschappen / sijn Schip ende volck met ghewoonlijcke Predicatien ende Ghebeden te bedienen/ende also weder mede naer huys te gaen / om ter ghesetter tijt wederom by mijn Kercke te wesen / daer van ick ontleent was. De Ed. Heere Colonel hoewel hy my seer geerne langher hadde willen daer by hem behouden/ dewijl ick met sijn Natureel (so hy seyde) wel over een quam/ so ist nochtans dat hy verclaerde dat hy sijn affectie ende gheneghentheyt/ten respecte van mijne gheleghentheyt/moste te buyten gaen/ende heeft my ten respecte van dien/gheerne laten gaen: Maer sommighe vande Raden hebben my (ick weet niet oft door goede gheneghentheyt / immers sonder eenich respect van mijne gheleghentheyt) daer met ghewelt willen houden: maer ick beter wetende op wat voet ende conditie dat ick daer was gecomen/als sy wilden gelooven/ oft conden verstaen/ namentlijck / dat ick maer voor den tijdt van die expeditie vande E. Heeren Bewint-hebberen was versocht/ende op haer versoeck vande Edele Moghende Heeren Staten s'Lants van Wtrecht ende de Classe van dien (die mijn plaetse soude bewaren) maer voor den tijdt van een Jaer precijs ende niet langher was ghelicentieert / met dese expresse conditie/ dat soo ick binnen dien tijdt / niet weder soude comen/ datse naer expiratie van't Jaer / mijn Kercke met een ander souden becleeden ende voorsien: Soo ist dat ick houdende my meer verplicht ende verbonden aen mijn Kercke die my betrout is ende op my wacht / ende aen mijn

Morum paritas & similitudo animorum amicitia causa est.

Affectum ratio temperet.
De reden moet de genegentheden matigē.

mijn vrouw ende kinderen als aen Olinda, oft het volck aldaer / ghetracht hebbe niet naer dien ghesetten tijdt/ maer liever wat eer wederom t'huys te sijn / om mijn plaetse niet te verliesen / de Classe niet te seer te beswaren/ende mijn Ghemeente niet te langhe van alle noodighe diensten ende daghelijcxe aenspraecke onversorgt te laten / ende mijn Huys-vrouwe ende kinderen oock niet veerder noch langer te vergheten noch te verlaten. Overlegghende 'tgheen dat de Heere Cats in sijn boeck/ ghenaemt het Houwelijck/wel seyt.

I. Cats. in sijn boeck genaemt 't Houwelijc.

O 'tis een sware last de menschen opgheleyt,
Wanneer een veere reys twee lieve zielen scheyt.

Hebbe my over sulcx ghereedt ghemaeckt om met den Ed. Heere Generael / (die op den 5. May sijn afgheschept vande Heeren Raden ende vanden Heere Colonel / die welcke oock een Heerlijck Banquet naer gheleghentheydt van tijt ende plaets heeft ghegheven/heeft ghenomen) te vertrecken/ ende ben alsoo/ gaende den Heere Generael (met den Heere Colonel die hem convoyeerde) noch wederom naer het Resijf toe/om van daer aen sijn boort te varen / ghegaen ende ghevaren aen boort vanden Heere Raet ende Commandeur Walbeeck, die my noode aen te comen / daer ick dien nacht ben by ghelogeert ende wel ghetracteert gheweest / om alsoo 'sanderen daeghs / met den Heere Generael/die daer most passeeren/aen sijn boort te varen / ghelijck gheschiet is. Alsoo isset dat wy op den 9. May wesende Hemelvaerts dach smorghens met een goede coelte ende met eenen goeden wint inden name des Heeren sijn t'seyl ghegaen met thien Schepen om onse reyse naer huys toe te vervoorderen/'twelc soo voorspoedelijck gheschiet is / dat God almachtich ons tot dien eynde/volghens ons Ghebedt ende begeeren/verleent hebbende een goede continuele coelte ende voorspoedighe wint/onder sijne Godlijcke salva-guarde ende het ghelept sijnder heyligher Enghelen / sonder door storm oft stilte onder weghe langhe te drijven/ ons

De Generael neemt sijn afscheyt vande Raden ende Colonel.

Walbeeck Raet ende Commandeur.

De Generael vertreckt.

bewarende voor alle ongheluck ende swarichept / die ons ter Zee soude moghen rescontreren ende wedervaren/geluckelijck ende ghenadelijck in Salvo binnen het Texel heeft doen ende laten arriveren op den 20. Julij/ alwaer wy ghecomen sijnde/ hem van herten daer over hebben ghelooft / geprezen ende gedanckt. Hy die daer over/gelijc over alle andere genadē en weldaden/die hy ons dagelicx/beyde naer ziele eñ naer lichaem bewijst/ gelooft/geprezen ende ghedanckt moet wesen / met alle tongen beyde van Engelen ende van menschen / van nu aen tot inder eewichept / Amen. Den 22. Julij sijn aen ons boort ghecomen / vier gecommitteerde Heeren vande Camer van Amsterdamme om den Ed. Heere Generael te willecomē ende in te halen ende het bootsvolck van haren dienst te ontslaen : Die welcke ons hebben gheconvoyeert tot Amsterdamme / alwaer wy op den 23. vande Ed. Heeren Bewint-hebberen / die welcke over op Buyck-sloot den Heere Generael met eenige Saloupen verwachteden/met groote blijtschap ende triumphe sijn ontfanghen ende gewillecoemt ghewozden/sijnde oock aldaer vergadert vele lief-hebbers/ die hem oock inhaelden/ende met hare Jachten(in sulcken getale datmen die selvighe niet tellen en conde/ wesende het water schier bedeckt van schepen) betoonende alderley teeckenen van vreucht ende blijtschap/ hebben vergeselschapt. Te Amsteldamme aengecomen sijnde/ sijn wy vande E. Heeren Bewint-hebberen / midden door het gedrang vant volck / vermits 'twelcke datmen schier de straten niet conde gebruycken/gelept gheworden op't West-Indische Huys/alwaer wy vande Heeren Bewint-hebberen/heerlick sijn ontfangen ende getracteert geworden.

De blijde incoemste vanden Generael Lonck.

Tot besluyt soo bidde ick God almachtich dat hy de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie hoe langs hoe meer wil segenen ende haer goet voornemen secunderen met sijne Godlijcke genade ende assistentie: also dat gelijck sy tot haren grooten voordeel ende profijte/

Het besluyt met eenen wensch.

nu

nu hebben becomen eñ vercregen door sijne Godlijcke ghenaede de plaetse van Olinda, waer door sy in corten meester connen worden/vande gantsche custe van Brasil, dat sy oock also die selvige mogen behouden tot sijnder eeren/ende tot veler menschen zielen zalicheyt. Want O Heere haer werc is u werc/ sy hebben voor de voortplantinghe van u heylsaem woort / op dat het selvighe/ naer uwen Godlijcken wille / de gantsche werelt door mach geleert ende gepredickt worden. Tot dien eynde O Heere segent genadelic de cleene beginselen/die daer van sijn ghelept/geeft den wasdom over de Predicatie uwes Godlijcken woorts/die wy daer/ door uwe Godlijcke ghenade/na de mate onser gaven geplant hebben. Seghent oock voorts meer ende meer / het goede voornemen vande Compagnie/gelijck ghy eertijts wonderlick gesegent hebt den Christelicken yver vanden Godsalighen ende eersten Christen Keyser Constantinus de Groote een oprichter van uwe Kercke/den welcken ghy (dewijl hy voorgenomen hadde de Religie uwes lieven Soons onser eenigen Salichmakers Jesu Christi aen te nemen ende opentlick tegen yder man te defenderen/ ende waert moghelick de gheheele Werelt door wt te breyden / niet tegenstaende den grooten wederstant die hy in desen heeft gehadt) also hebt gesegent ende sijnen Christelicken yver verghesels chapt met sulck eenen overvloedigen voorspoet/ dat hy ghemaeckt heeft datter (min dan in thien oft twaelf Jaren tijts) inde plaetse van 30000. Afgoden die vande Romeynen aenghenomen/gecanoniseert ende ghedient wierden(als de Outvader Tertullianus verhaelt) niet meer als een eenich God ghehouden wiert / die opentlick bekent ende door 'tgantsche Rijck aenghenomen wiert: ende voor een Milioen Patronen ende Huys-goden/ die hen de menschen te voren vercoren hadden / nu niet meer gevonden wiert/als een eeniger Jesus Christus/diemen over al begon te dienen ende te belijden te sijn den eenigen Heylant ende Salichmaker des werelts. Ende heeft also u

Dij cœpta secundent.

God gebe dat de saec/ het goet begonnen werck: rouwe tot een goet eyndt/en tot 'tgesette perck.

Constantinus Magnus.

Tertullianus.

Kercke seer verre uytghebreyt ende niet langher besich gheweest om u eenen tempel te bouwen / wiens Fundamenten de drie deelen des gheheelen aertbodem hebben begrepen/als Salomon besich gheweest is om den wterlicken ende Materialen Tempel te Jerusalem te maken ende te timmeren: 'Twelck niet apparent was dat thien Princen/sodanich als hy was doen hy begon/ comende d'een den anderen int rijcke te volghen een yeder van hen dertich jaer regeerende/gelijck hy ghedaen heeft / sulcx souden hebben connen doen ende volbrenghen / 'twelck hy in uwen name aenghevanghen ende door uwen Godlicken segen ghesecundeert ende geassisteert sijnde /heeft ghedaen. Heere desen uwe hant ende macht en is noch niet vercort noch vermindert. Ghedenckt aen uwe Ghemeynte / die ghy van outs Heer verworven ende u ten erfdeele verlost hebt: aen den Bergh Zion daer ghy op woonet. Wendet uwe hant vā ons niet af/die alle hulpe doet op die aerdē geschiet. Maeckt u op Heere ende voert wt de sake vande Compagnie/op dat door haer toedoen u Godlick woort naer uwen Godlicken wille / oock inde Westersche quartieren (ghelijck inde Oostersche is beginnen doen) ende so voorts de gantsche werelt door / mach gheleert ende ghepredickt worden. Tot grootmakinghe van uwen H. ende hooghen naem ende veler menschen zielen zalicheyt/Amen/Amen.

Omnis in arbitrio posita est victoria Divûm.

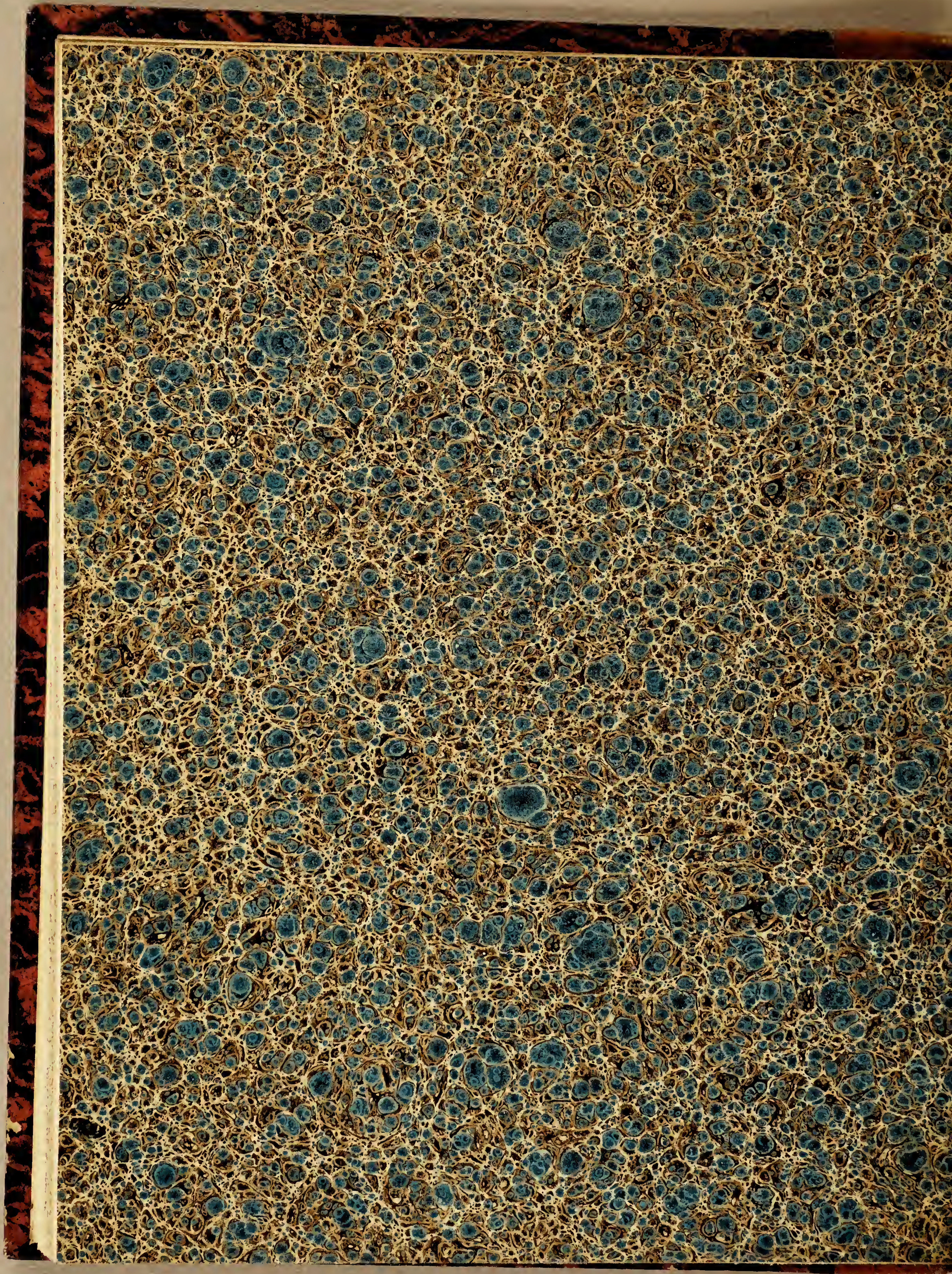
Dat is:

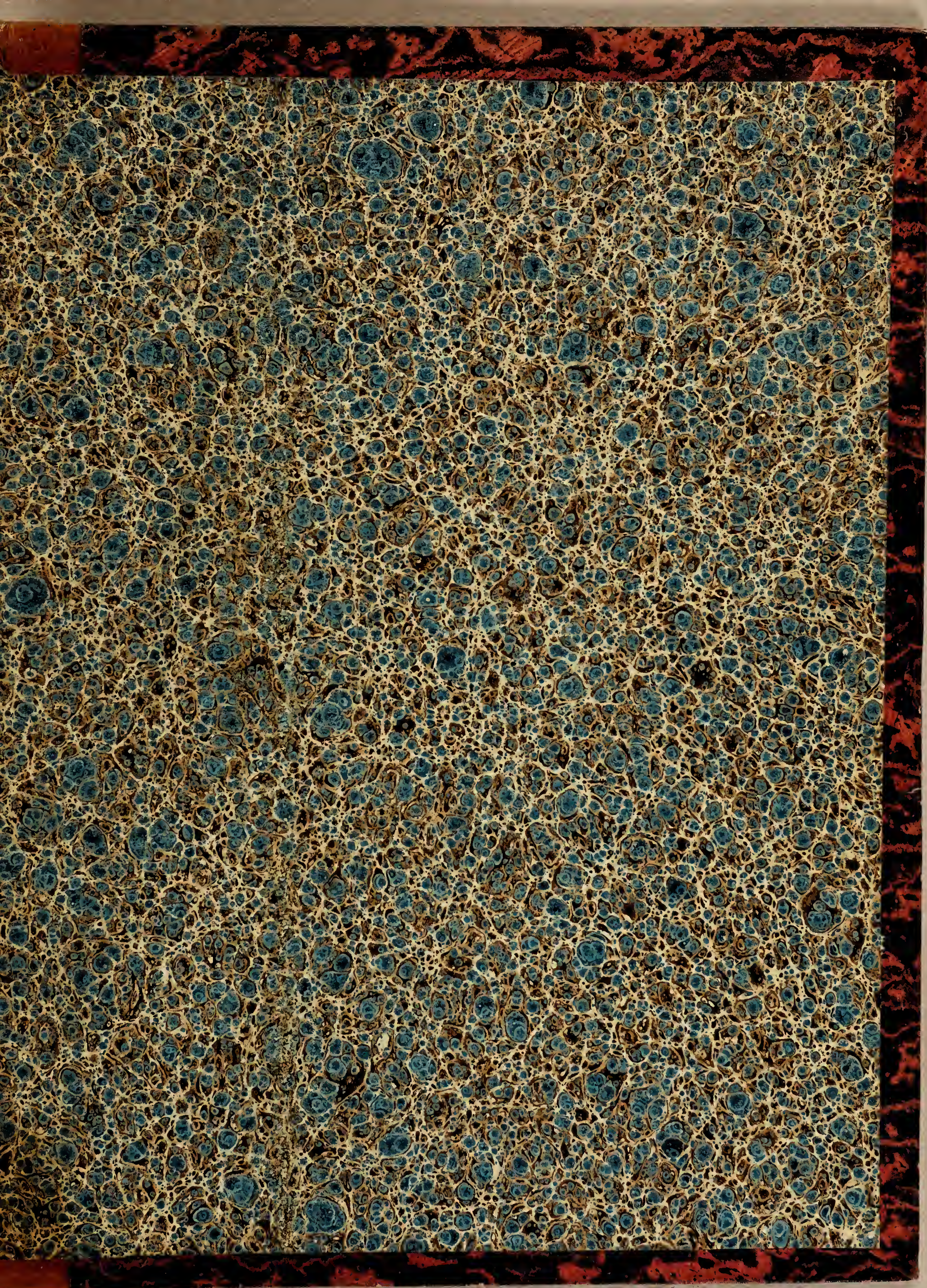
De peerden worden wel bereyt ten strijde/maer victorie comt van God / 'tis allen openbaer.

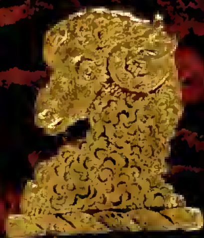
Quod adest boni Consule.

Neemt dit in danck.

FINIS.

H T